

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра «Аудит та оподаткування»

АУДИТ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

ДЛЯ БАКАЛАВРІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 6.030509 «ОБЛІК І АУДИТ»
ВСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ

Кропивницький – 2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра «Аудит та оподаткування»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«АУДИТ»

ДЛЯ БАКАЛАВРІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 6.030509 «ОБЛІК І АУДИТ»
ВСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ

Затверджено
на засіданні кафедри
«Аудит та оподаткування»
Протокол №2 від 31.08.2017 р.

Кропивницький – 2017

Аудит : метод. рекомендації до вивч. курсу : для спец. 6.030509 «Облік і аудит» / [уклад. : О. Б. Пугаченко] ; М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т, каф. аудиту та оподаткування. – Кропивницький : ЦНТУ, 2017. – 89 с.

Методичні рекомендації з вивчення курсу «Аудит» призначено для вивчення теоретичних питань курсу, виконання практичних завдань і самостійної роботи студентів та розв'язування тестів студентами денної і заочної форми навчання спеціальності «Облік і аудит».

Укладач:

Пугаченко О.Б. – к.е.н., доцент, доцент кафедри «Аудит та оподаткування»

Рецензент:

Шалімова Н.С. – д.е.н., професор, завідувач кафедри «Аудит та оподаткування»

Відповідальний за випуск:

Пугаченко О.Б. – к.е.н., доцент, доцент кафедри «Аудит та оподаткування»

© Пугаченко О.Б., 2017

© ЦНТУ, 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АУДИТ» ТА ЇЇ МІСЦЕ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	6
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АУДИТ».....	8
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	10
ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ.....	15
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ.....	46
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ.....	75
ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ.....	83
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	84

ВСТУП

Дисципліна «Аудит» викладається відповідно до навчального плану підготовки бакалаврів спеціальності «Облік і аудит», як обрана з блоку нормативних дисциплін та складається зі 120 годин і чотирьох кредитів.

Дані методичні рекомендації складено відповідно до освітньо-професійної програми вищої освіти та визначають зміст і послідовність вивчення теоретичних засад організації і методики аудиту та застосування їх у практичній діяльності суб'єктів аудиторської діяльності.

У сучасних умовах господарювання все більшої гостроти набувають питання ефективного управління наявними ресурсами та розробка нових більш дієвих механізмів їх використання. При цьому вирішити означені завдання без точної, повної, достовірної інформації практично неможливо. Впевненість щодо належної якості отриманих даних надає неупереджена і незалежна форма контролю – аудит, а отже важливо навчити студентів застосовувати набуті знання економічних дисциплін у їх подальшій професійній діяльності. Крім того, майбутні суб'єкти аудиторської діяльності повинні мати високий рівень теоретичних і практичних навичок з організації та методики аудиту. Дані методичні рекомендації повинні допомогти студентам в оволодінні цими знаннями.

У лекційному матеріалі викладено основний зміст понять, які є базовими у вивченні даної дисципліни. Вирішення запропонованих практичних завдань – розв'язання розрахункових завдань та складання Аудиторського висновку і Звіту за результатами аудиторської перевірки, - дозволить узагальнити і закріпити теоретичну обізнаність студентів з організації, методики та порядку проведення аудиту. Розв'язання тестів на модульних та підсумковому контролях дозволить визначити та оцінити рівень набутих знань.

Запропоновані завдання та практичні ситуації адаптовано для викладання курсу «Аудит» за кредитно-модульною системою, а представлені тести можна використовувати при оцінюванні знань студентів на екзамені.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АУДИТ» ТА ЇЇ МІСЦЕ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Мета дисципліни є оволодіння студентами теоретичними знаннями та практичними навичками, які є необхідними для виконання комплексу робіт, пов'язаних з аудитом даних бухгалтерського обліку і показників звітності підприємств різної галузевої спрямованості та усіх форм власності й вміння застосовувати отримані знання та навички у практичній діяльності.

Завдання дисципліни: засвоєння теоретичних засад функціонування аудиту як системи незалежного фінансового контролю; ознайомлення студентів з сутністю аудиту, його видами і завданнями, предметом та методом аудиторської діяльності, поняттям та складовими аудиторського ризику; визначення ознак та критеріїв оцінки обліку та звітності; отримання навичок у складанні робочих документів аудитора; розвинення вміння пристосовувати єдині методологічні принципи проведення аудиту; ознайомлення із сучасними тенденціями розвитку аудиторської діяльності в Україні та зарубіжних країнах.

Предмет дисципліни: теоретико-методичні положення й інструментарій аудиту та специфічна сфера відносин, які виникають у процесі проведення незалежних перевірок діяльності суб'єктів господарювання.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки бакалаврів: вивчення дисципліни ґрунтується на знаннях з економіки підприємств, макро- та мікроекономіки, правознавства, фінансів, теорії бухгалтерського обліку, фінансового і управлінського обліку, оподаткування, економічного аналізу, державного фінансового контролю тощо.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни: Після вивчення дисципліни студент повинен:

Вивчивши курс студент повинен **знати:**

- поняття аудиту, аудиторської діяльності й аудиторських послуг;
- органи управління аудиторською діяльністю та їх функції;
- права, обов'язки, спеціальні вимоги і відповідальність суб'єктів аудиторської діяльності;
- порядок сертифікації аудиторів;
- порядок надання аудиторських послуг;
- мету і загальні принципи, суть і предмет аудиту;
- поняття аудиторського ризику та його складові, а також аудиторських доказів та шляхи їх одержання.

Після вивчення курсу студент повинен **уміти**:

- визначати предмет та метод аудиторської діяльності;
- ідентифікувати об'єкти аудиту;
- обирати прийоми та методи оцінки звітності;
- оцінювати аудиторський ризик та його складові;
- здійснювати планування аудиторської перевірки та визначати її стадії та напрями;
- збирати аудиторські докази у відповідності до вимог, що ставляться до них;
- володіти прийомами та процедурами виявлення обману та помилок;
- складати робочі документи аудитора тощо.

Для засвоєння дисципліни «Аудит» необхідно використовувати раніше отримані знання економіко-правового характеру.

Вивчення курсу складається з:

- теоретичної роботи (засвоєння змісту лекційних тем);
- практичної роботи (проведення практичних і семінарських занять);
- індивідуального науково-дослідного завдання;
- самостійної роботи (підготовки до практичних занять, написання рефератів та підготовки доповідей на основі аналізу наукових статей та вивчення законодавчих та нормативних документів);
- підсумкового контролю (підготовка та складання модульних контролів, екзамену)

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АУДИТ»

МОДУЛЬ 1 «Аудит»

- Тема 1.** Теоретичні засади аудиторської діяльності
- Тема 2.** Регулювання аудиторської діяльності в Україні
- Тема 3.** Планування, стадії та процедури аудиту
- Тема 4.** Аудиторські докази і аудиторські тести
- Тема 5.** Вибіркові дослідження в аудиті
- Тема 6.** Виявлення помилок і шахрайства
- Тема 7.** Аудиторський ризик і методи його визначення
- Тема 8.** Аудиторська оцінка системи внутрішнього аудиту і контролю
- Тема 9.** Документальне оформлення аудиту
- Тема 10.** Організація роботи суб'єктів аудиторської діяльності

МОДУЛЬ 2 «Індивідуальне науково-дослідне завдання»

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) передбачає проведення дослідження особливостей аудиту в різних країнах світу (країна визначається за вибором студента).

Виконання індивідуального науково-дослідного завдання є методом отримання навичок науково-дослідної роботи, в процесі якої студент має навчитися самостійно працювати з економічною літературою, науковими публікаціями вітчизняних та зарубіжних вчених, використовувати законодавчу та нормативно-правову базу, дані офіційних сайтів мережі Інтернет, аналізувати статистичні дані, узагальнювати отриману інформацію та логічно викладати свої думки з приводу того чи іншого питання з провадження аудиторської діяльності.

Індивідуальне завдання передбачає виконання його протягом навчального семестру і воно повинно бути спрямовано на дослідження особливостей аудиторської діяльності в різних країнах світу. Країна, на прикладі якої буде проводитись дослідження визначається самостійно за вибором студента, але не більше ніж одна особа на дослідження окремої країни.

Для виконання індивідуальної роботи студент вивчає та опрацьовує основну і додаткову літературу, законодавчі й нормативні документи відповідної країни, що обрана як об'єкт дослідження. Все це бажано робити використовуючи мову оригіналу або

офіційні версії перекладу Результати проведеної індивідуальної роботи оформляються у вигляді реферату.

Тематичний план

№	Тема	ОКР «Бакалавр»		
		Години для лекцій	Години для практичних занять	Години для самостійної роботи студентів
1	Теоретичні засади аудиторської діяльності	4	2	7
2	Регулювання аудиторської діяльності та її інформаційне забезпечення	4	2	7
3	Планування, стадії та процедури аудиту	2	2	7
4	Аудиторські докази і аудиторські тести	2		7
5	Вибіркові дослідження в аудиті	2	2	7
6	Виявлення помилок і шахрайства	2		7
7	Аудиторський ризик і методи його визначення	2	2	7
8	Аудиторська оцінка системи внутрішнього аудиту і контролю	2		7
9	Документальне оформлення аудиту	4	2	7
10	Організація роботи суб'єктів аудиторської діяльності	4	2	7
	Всього – 120 годин:	28	14	78, у т.ч. 8 – ІНДЗ

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою ECTS з подальшою трансформацією у п'ятибальну шкалу:

0 – 60 – «незадовільно»

61 – 75 – «задовільно»

76 – 90 – «добре»

91 – 100 – «відмінно».

Критерії оцінки на лекційних заняттях

За присутність на лекції студент отримує 0.5 бала, але лише за умови активної участі у її проведенні.

Критерії оцінки роботи на практичних заняттях

Відповіді на контрольні питання:

1 бал – студент дає вичерпну, змістовну і правильну відповідь на поставлене питання, при цьому вільно володіє економічними категоріями, передбаченими міжнародними стандартами аудиту, які прийняті в Україні в якості національних, логічно і послідовно розкриває методологічні основи аудиту, показав глибокі знання нормативних та законодавчих актів, спеціальної економічної літератури з питань організації та методика аудиторської діяльності;

0,5 бали – студент в основному правильно відповів на поставлене запитання, але припустив деякі неточності у визначенні змісту окремих економічних категорій і викладі організаційно-методичних підходів аудиту, показав неміцні знання літературних джерел, не досить переконливо аргументував свою відповідь;

0 балів – студент не знає або невірно сформулював відповідь на поставлене питання, припустився істотних помилок при викладі питань методики і техніки аудиторської діяльності, показав незнання нормативно-законодавчої бази, спеціальної літератури з питань організації та методики аудиту та невміння аргументувати свою відповідь на поставлене питання.

Критерії оцінки самостійної роботи студентів

1) виступ з доповіддю:

2 бали – студент демонструє вичерпну, змістовну і правильну доповідь на задану тематику на основі вивчення та реферування запропонованих статей, при цьому вільно

володіє економічними категоріями, передбаченими міжнародними стандартами аудиту, які прийняті в якості національних, логічно і послідовно розкриває методологічні основи побудови системи незалежного фінансового контролю, показав глибокі знання нормативних та законодавчих актів, спеціальної економічної літератури з питань організації і методики аудиту;

1 бал – студент в основному правильно розкриває обрану тему, але припускається деяких неточностей у визначенні змісту окремих економічних категорій і викладі організаційно-методичних підходів аудиту, показав неміцні знання літературних джерел, не досить переконливо аргументував свою доповідь;

0 балів – студент не знає або невірно розкрив в доповіді обрану тему, припустився істотних помилок при викладі питань методики і техніки аудиту, показав незнання нормативно-законодавчої бази, спеціальної літератури з питань організації і методики аудиторської діяльності та невміння аргументувати свою доповідь.

2) підготовка реферату:

3 бали – студент готує реферат, в якому аргументовано, вичерпно, змістовно розкриває обрану тематику, робить посилання на літературні джерела та нормативні і законодавчі документи, при цьому вільно володіє економічними категоріями, реферат готується у відповідності із правилами, які висуваються до їх оформлення;

1 бал – студент готує реферат, в якому в основному правильно розкриває обрану тему, але допускає неточності у визначенні змісту окремих економічних категорій і викладі організаційно-методичних підходів, не робить посилання на використану літературу та нормативні і законодавчі документи.

0 балів – студент допускає істотні помилки при розкритті змісту реферату, не використовує необхідні джерела.

3) виконання Індивідуального науково-дослідного завдання

Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ), що передбачені в курсі навчальної дисципліни є обов'язковим. Оцінювання ІНДЗ здійснюється в межах 10% від загальної кількості балів. Загальна сума балів останнього періодичного контролю включає бали отримані за ІНДЗ. Так, із 100 балів за підсумкової оцінки за ІНДЗ виставляються від 1 до 10 балів. Таким чином, максимальна кількість балів за виконання індивідуального науково-дослідного завдання з дисципліни «Аудит» – 10.

10 балів – студент на високому рівні підготував індивідуальне науково-дослідне завдання; належним чином оформлено роботу; доповідь представлена чітко, лаконічно, чітко, пов'язано й обґрунтовано; висвітлено всі цікаві аспекти; надано вичерпні, змістовні і правильні відповіді на поставлені питання. При цьому студент вільно володіє

економічними категоріями, передбаченими податковим законодавством, логічно і послідовно розкриває методологічні основи побудови системи аудиту у досліджуваній країні, показано глибокі знання нормативних та законодавчих актів, спеціальної економічної літератури з питань аудиту у тій країні, яка виступала об'єктом дослідження;

7 балів – студент на достатньому рівні підготував індивідуальне науково-дослідне завдання; у цілому належним чином оформлено роботу, але є певні зауваження; доповідь представлена не зовсім чітко і лаконічно, цікаві аспекти викладено поверхнево; надано в основному правильні відповіді на поставлені питання. При цьому студент припустив деякі неточності у визначенні змісту окремих економічних категорій і викладі організаційно-методичних підходів аудиту, показав неміцні знання літературних джерел, не досить переконливо аргументував свою відповідь щодо питань аудиту у тій країні, яка виступала об'єктом дослідження;

3 бали – студент підготував індивідуальне науково-дослідне завдання; роботу оформлено із зауваженнями; доповідь представлена не чітко, цікаві аспекти не викладено; надано не зовсім правильні відповіді на поставлені питання. При цьому студент припустив неточності у визначенні змісту окремих економічних категорій і викладі організаційно-методичних підходів аудиту, показав погані знання літературних джерел, не переконливо аргументував свою відповідь щодо питань аудиту у тій країні, яка виступала об'єктом дослідження;

0 балів – студент не підготував індивідуальне науково-дослідне завдання.

Модульний контроль

Модульні контролю відбуваються 3 рази на семестр шляхом оцінки знань за допомогою тестів. Максимальна кількість отриманих балів на кожному з трьох модульних контролів дорівнює 10. За правильну відповідь на кожне з тестових питань студент отримує 1 бал.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль знань студентів проводиться у вигляді екзамену. Студенту на екзамені пропонується надати відповідь на 60 тестових питань (за кожну правильну відповідь на одне питання студент отримує 1 бал) та 20 практичних тестових питань (за кожну правильну відповідь на одне питання студент отримує 2 бала), що в сумі становить 100 балів за умови правильної відповіді на всі питання екзаменаційного білету.

Трансформація балів в оцінки за різними системами

Оцінка ECTS	Визначення	Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою
А	<p>Відмінно – заслуговує студент, який:</p> <ul style="list-style-type: none"> • всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; • вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; • засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; • засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; • вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; • самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи. 	90-100	Відмінно
В	<p>Дуже добре – заслуговує студент, який:</p> <ul style="list-style-type: none"> • повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці; • має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; • має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; • під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, • добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу 	82-89	Добре
С	<p>Добре – заслуговує студент, який:</p> <ul style="list-style-type: none"> • в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; • вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; • опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка 	74-81	Добре

Оцінка ECTS	Визначення	Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою
	рекомендована програмою		
Д	<p>Задовільно – заслуговує студент, який:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; • виконує завдання, але при рішенні допускає значну кількість помилок; • ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; • допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення 	64-73	Задовільно
Е	<p>Задовільно – заслуговує студент, який:</p> <ul style="list-style-type: none"> • володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. <p>Знання мають репродуктивний характер.</p>	60-63	Задовільно
FX	<p>Незадовільно – виставляється студенту, який:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань. 	35-59	Незадовільно
F	<p>Незадовільно виставляється студенту, який:</p> <ul style="list-style-type: none"> • володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; • допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою. 	0-34	Незадовільно

ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Історія розвитку аудиту
2. Завдання, предмет, метод, об'єкти та суб'єкти аудиту
3. Принципи аудиту

1. Історія розвитку аудиту

Термін “аудит”, як слово походить з латині понад дві тисячі років тому. Значення слова – “вислуховуючий”. У Римській імперії контроль за бухгалтерами, які вели облік державних видатків, здійснювали квестори, звіти яких надсилалися до Риму і там заслуховувались екзаменаторами.

У середньовіччі в бухгалтерському обліку визначився певний застій. Однак під час перших Хрестових походів облік було поновлено і особливого розвитку він набув у Європі в часи епохи Відродження. У 1631 р. з Голландії в Плімут (США) було направлено бухгалтера для аналізу надходжень податків із колонії. Це була перша бухгалтерська контрольна перевірка в Америці.

На державному рівні створювались спеціальні органи, які контролювали державні видатки та збір податків. Цей вид контролю насамперед був пов'язаний з державною діяльністю. Подальший розвиток торгівлі, передусім промислова революція, висунули нові вимоги. Різко зросла кількість великих підприємств, яким були потрібні значні кошти для свого фінансування, а також кількість управлінців, яких наймали власники підприємств. Так відбулося розмежування функцій між власниками й підприємцями. З метою запобігання зловживанням з боку підприємців власник був змушений звернутися до перевірки фінансової звітності незалежними аудиторами.

У найрозвиненішій державі того часу – Великій Британії – група знаних бухгалтерів (в основному шотландців за походженням) створили професійне об'єднання, метою якого була перевірка фінансових звітів. Ця подія стала початком розвитку незалежного аудиту.

У Великій Британії закон про обов'язковий аудит було прийнято в 1862 р., у Франції – 1867 р., у США – в 1887 р. У Російській імперії інститут аудиторів було введено в армії, де аудиторів займалися справами, пов'язаними з розслідуванням майнових спорів. Спроби створення організації аудиторів в Росії розпочалися з 1888 р., проте визнання присяжні бухгалтери, як тоді називали аудиторів, не набули.

Сучасний аудит почав формуватися наприкінці XIX ст., з того моменту, коли

почали виникати великі компанії у вигляді акціонерних товариств. Це привело до розподілу права власності і функцій управління, внаслідок чого виникла необхідність захисту інтересів власників, в основному акціонерів, які не брали участі в щоденному процесі прийняття рішень.

Величезний внесок у розвиток аудиту зробив американський учений і видатний практик Роберт Монтгомері, який заснував сучасну теорію аудиту.

На території України державний контроль існував на початку XIX ст., проте незалежний аудит, як і загалом у СРСР, поширення не набув. У Радянському Союзі взагалі і в Україні зокрема існував тільки народний, державний і партійний контроль.

Перехід до нових економічних відносин насамперед був зумовлений змінами у відносинах власності. В лютому 1991 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про власність” – що й стало поштовхом для розвитку аудиту. Подальший стрімкий розвиток цього процесу був пов’язаний з роздержавленням та приватизацією державного майна. Всі ці процеси об’єктивно зумовили необхідність становлення та подальшого розвитку незалежного аудиту. Аудит в Україні почав активно розвиватися після прийняття Закону України “Про аудиторську діяльність” – 22 квітня 1993 року.

2. Завдання, предмет, метод, об’єкти та суб’єкти аудиту

Згідно із Законом України “Про аудиторську діяльність”, аудиторська діяльність – підприємницька діяльність, яка включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг.

Аудит – перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб’єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб’єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів.

Метою проведення аудиту є складання аудиторського висновку про фінансовий стан суб’єкта, що перевіряється.

Основні завдання аудиту – збирання та обробка достовірної інформації про господарсько-фінансову діяльність суб’єкта господарювання та формування на цій основі аудиторських висновків.

Предмет аудиту – стан економічних, організаційних, інформаційних та інших характеристик системи, що перебуває в сфері аудиторської оцінки.

Метод аудиту – це сукупність способів і прийомів, які використовують для дослідження стану об’єктів, що вивчаються. Ці прийоми можна об’єднати в такі групи:

- ❖ перша – визначення кількісного та якісного стану об'єкта;
- ❖ друга – визначення відхилень дійсного стану досліджуваного об'єкта від норм і нормативів, планових показників та інших правил;
- ❖ третя – оцінка стану об'єкта (в минулому, поточному та майбутньому періодах).

Отже, методом аудиту є визначення реального, якісного та кількісного стану об'єктів, виявлення відхилень від базового або нормативного стану й оцінка цих відхилень за критеріями доцільності та законності.

В аудиті широко застосовують прийоми та методи, які не є власне аудиторськими. Це передусім прийоми та методи статистики й аналізу господарської діяльності: порівняння, групування, деталізація показників, індекси, елімінування, балансовий, сальдовий тощо.

Об'єкт аудиторської діяльності – це взаємопов'язані економічні, організаційні, інформаційні, технологічні та інші сторони функціонування системи, що вивчається, стан якої може бути оцінений кількісно й якісно.

Об'єкти аудиту можуть бути різними за складом та структурою, відношенням до різних сфер діяльності, іншими характеристиками.

Такими об'єктами є:

- ресурси чи засоби і предмети праці;
- господарські та економічні процеси (впровадження нової технології; матеріально-технічне постачання; основне і допоміжне виробництво; збут продукції (послуг))
- економічні результати діяльності (обсяг виробництва, продуктивність праці, собівартість продукції, прибуток, рентабельність тощо);
- конкретні засоби або джерела їх утворення: необоротні активи (нематеріальні активи, незавершене будівництво, основні засоби, довготермінові фінансові інвестиції, довготермінова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи); оборотні активи (запаси, векселі одержані, дебіторська заборгованість – за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків; поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти); витрати майбутніх періодів;
- процеси формування капіталу (статутний, пайовий, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал);
- діяльність на відповідність законодавству України;
- ліквідність і прибутковість, кредитоспроможність контрагентів;

- система бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю;
- управління ризиками;
- оподаткування доходу і формування затрат;
- аудиторський супровід, методична і консультаційна підтримка тощо.

Отже, в залежності від направленості перевірки, аудитор у своїй діяльності стикається із різноманітними об'єктами, які відрізняються один від одного своїм складом, цільовою орієнтацією та іншими характеристиками.

Суб'єктами аудиту є аудиторські фірми, підприємства, приватні аудитори тощо, які мають відповідні документи і зареєстровані належним чином (чинні сертифікат, записи про внесення до Реєстру аудиторів і аудиторських фірм України)

3. Принципи аудиту

Основні принципи аудиту в Україні можна поділити на дві великі групи:

1 група – принципи методології: планування; обґрунтованість оцінки значимості аудиторських свідчень та систем внутрішнього контролю; доцільність вибору методики і техніки аудиту; визначення критеріїв значимості і достовірності; дотримання методик оцінки і вибірок даних; аналіз інформації і формування висновків; відповідальність за документацію, що передається замовнику; документальне оформлення; взаємодія аудиторів; повне інформування клієнтів; контроль за якістю роботи аудиторів тощо.

2 група – принципи професійної етики: незалежність, об'єктивність, компетентність, майстерність, конфіденційність, доброзичливість, чесність, внутрішньо професійна поведінка, взаємовідносини з клієнтами тощо.

ТЕМА 2. РЕГУЛЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

1. Рівні законодавчо-нормативне регулювання аудиторської діяльності в Україні
2. Структура Закону України «Про аудиторську діяльність»
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг
4. Склад і структура Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг
5. Постулати аудиту

1. Рівні законодавчо-нормативне регулювання аудиторської діяльності в Україні

Як інститут аудиту загалом, так і окремі суб'єкти аудиторської діяльності функціонують у правовому полі держави, а тому регулювання їх діяльності здійснюються

системою законодавчих та нормативних документів. Регулювання аудиторської діяльності має деякі притаманні суто аудиту особливості. Насамперед вони пов'язані з необхідністю забезпечення незалежності аудитора і передбачають підзаконне регулювання аудиторської діяльності системою нормативних документів, що розробляються і впроваджуються безпосередньо Аудиторською палатою України, відповідними Радами і Комітетами Міжнародної федерації бухгалтерів, Всесвітнім інститутом внутрішніх аудиторів, Європейським Економічним Співтовариством тощо.

Законодавчо-нормативне регулювання аудиторської діяльності в Україні передбачає три рівні.

Перший рівень охоплює законодавчі акти України: Закони України «Про аудиторську діяльність» та «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність»; Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Податковий кодекс України; інші законодавчі акти України з питань підприємницької діяльності, праці, соціального страхування тощо.

Другий рівень становлять нормативні документи підзаконного характеру. До нормативних документів другого рівня належать: Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, розроблені Радою з Міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості Міжнародної федерації бухгалтерів; Міжнародні стандарти внутрішнього аудиту, розроблені Всесвітнім інститутом внутрішніх аудиторів; Нормативні документи Європейського Економічного Співтовариства (Директиви ЄС); Кодекс етики професійних бухгалтерів, розроблений Радою з Міжнародних стандартів етики для бухгалтерів Міжнародної федерації бухгалтерів; нормативні документи міністерств і відомств України; нормативні документи Аудиторської палати України; нормативні документи професійних організацій бухгалтерів і аудиторів України. Такі документи стосуються внутрішньо системного функціонування інституту аудиту, його складових елементів та необхідності практичної реалізації функції незалежного фінансового контролю підприємницької діяльності взагалі та фінансово-економічної інформації про останню зокрема.

Третій рівень охоплює нормативні документи транснаціональних аудиторських компаній, їхніх об'єднань; нормативні документи суб'єктів аудиторської діяльності в Україні. До нормативних документів третього рівня належать: статут аудиторської фірми; рішення засновників (учасників) аудиторської фірми про призначення на посаду директора аудиторської фірми; положення про систему управління та структуру аудиторської фірми; про структурні підрозділи аудиторської фірми (за їхніми видами); про організацію роботи з клієнтами аудиторської фірми; про організацію роботи з

Аудиторською палатою України, національними та міжнародними професійними організаціями бухгалтерів та аудиторів; про планування діяльності аудиторської фірми; про підбір персоналу та організацію роботи з персоналом аудиторської фірми; про підготовку, підвищення кваліфікації та атестацію персоналу аудиторської фірми; про систему оплати та стимулювання праці персоналу аудиторської фірми; про контроль якості надання аудиторських послуг; про аудиторську документацію аудиторської фірми; інші положення; накази директора (керівника) аудиторської фірми. Нормативні документи третього рівня регулювання аудиторської діяльності розробляються на підставі документів перших двох рівнів і використовуються безпосередньо в аудиторській практиці суб'єктами аудиторської діяльності, що надають аудиторські послуги в Україні.

2. Структура Закону України «Про аудиторську діяльність»

Закон України «Про аудиторську діяльність» створює правові засади організації як інституту аудиту, так і аудиторської діяльності. Він визначає поняття аудиту, аудиторських послуг, аудиторської діяльності. Аудиторська діяльність, як встановлено Законом, є підприємницькою діяльністю, яка передбачає організаційне і методичне забезпечення та практичне здійснення (виконання, надання) аудиторських послуг (ст. 3). Законом визначено також поняття аудитора (ст. 4), аудиторської фірми (ст. 5), аудиторського висновку (аудиторського звіту, згідно з МСА видання 2013 року) та інших офіційних документів аудитора (ст. 7), випадки, коли аудит є обов'язковим (ст. 8), порядок створення і діяльності Аудиторської палати України (ст. 12, 13, 14), порядок сертифікації аудиторів і реєстрації суб'єктів аудиторської діяльності (ст. 10, 11, 27), порядок проведення аудиту і надання аудиторських послуг (ст. 16, 17), права та обов'язки аудиторів і аудиторських фірм, їхня відповідальність (ст. 18, 19, 21, 22), спеціальні вимоги (обмеження) при проведенні аудиту (ст. 20), обов'язки суб'єктів господарювання при проведенні аудиту (ст. 9).

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг

В Україні до 31 грудня 1998 року діяли тимчасові національні нормативи аудиту. Рішенням Аудиторської палати України від 18.12.1998 р. № 73 було запроваджено національні нормативи аудиту (одразу 9, потім – 32 ННА) та Кодекс етики аудиторів. У національних нормативах аудиту, в переважній більшості, використовувалась термінологія стандартів аудиторів Міжнародної федерації бухгалтерів, внаслідок чого мали місце розбіжності з термінами чинного законодавства та нормативно-правовими актами України. Для забезпечення стабільних умов функціонування необхідним є постійне вдосконалення нормативної бази, зокрема стандартів аудиту. Крім того виникла

проблема, пов'язана з полегшенням оцінки фінансової звітності іноземними інвесторами, які приходять на український ринок. Тому, Аудиторська палата України ухвалила перехід аудиторської діяльності на Міжнародні стандарти аудиту (повна сучасна назва документа – Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг). Рішенням АПУ від 18.04.2003 р. № 122 «Про порядок застосування в Україні стандартів аудиту та етики Міжнародної організації бухгалтерів» як національні стандарти прийняті стандарти аудиту й етики Міжнародної федерації бухгалтерів.

Міжнародні стандарти аудиту (МСА) призначено для застосування при аудиті фінансової звітності, але їх доцільно використовувати й для аудиту іншої інформації й надання супутніх послуг. Метою Міжнародних стандартів аудиту є встановлення загальних правил щодо організації і методики проведення аудиту. Значення МСА полягає у визначенні методологічних засад проведення аудиту. Стандарти аудиту передбачають основні принципи виконання аудитором своєї професійної діяльності, але не є методиками чи інструкціями до застосування методичних прийомів та притаманних їм процедур аудиту.

4. Склад і структура Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг

МСА являють собою підзаконні акти міжнародного значення та охоплюють всі види аудиторських послуг, що надаються клієнтам суб'єктами аудиторської діяльності, і містять такі нормативні документи:

- Міжнародну концептуальну основу завдань з надання впевненості (МКОЗНВ);
- Міжнародні стандарти контролю якості (МСКЯ);
- Міжнародні стандарти аудиту (МСА);
- Міжнародні стандарти завдань з огляду (МСЗО);
- Міжнародні стандарти завдань з надання впевненості (МСЗНВ);
- Міжнародні стандарти супутніх послуг (МССП);
- Нотатки з міжнародної практики аудиту (НМПА), які в попередніх виданнях МСА мали назву Положення з міжнародної практики аудиту (ПМПА).

Характерною обов'язковою ознакою завдань з надання впевненості, визначеною Міжнародною концептуальною основою завдань з надання впевненості, яка є одним з нормативних документів, включеним до МСА, для їх прийняття і виконання (на відміну від інших видів аудиторських послуг) є такі умови (елементи): тристоронні відносини, в яких бере участь аудитор, сторона, відповідальна за підготовлену і подану для перевірки фінансову інформацію, визначені користувачі останньої і результатів роботи аудитора; прийнятний предмет перевірки (фінансові та нефінансові результати й умови діяльності,

фізичні характеристики, системи, процеси та поведінка суб'єкта господарювання); належні критерії (контрольні показники), які є доречними, повними, достовірними, нейтральними та зрозумілими; достатні та прийнятні докази (за кількістю, доречністю та достовірністю); письмовий звіт аудитора у формі достатньої (обґрунтованої) або обмеженої впевненості з позитивною чи негативною формою висловлення його думки.

Міжнародні стандарти контролю якості необхідно застосовувати при виконанні всіх без винятку аудиторських завдань усіма суб'єктами аудиторської Діяльності. Так, МСКЯ 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудити та огляди фінансової звітності, а також інші завдання з надання впевненості і супутні послуги» передбачає необхідність створення аудиторською фірмою системи контролю якості, яка охоплюватиме політику і процедури стосовно кожного з таких елементів: відповідальність керівництва за якість на фірмі; відповідні етичні норми; прийняття і провадження відносин з клієнтами і конкретних завдань; людські ресурси; виконання завдання; моніторинг.

Міжнародні стандарти аудиту, які безпосередньо розроблені для проведення аудиту фінансової звітності можуть використовуватися також для виконання завдань з аудиту іншої історичної фінансової інформації. Стандарти цього класу поділено на окремі групи (у виданні МСА 2012 року їх шість). Так, стандарти від 200 до 299 об'єднано у групу під назвою «Загальні принципи та відповідальність»; від 300 до 499 об'єднано у групу під назвою «Оцінка ризиків та дії у відповідь на оцінені ризики»; від 500 до 599 об'єднано у групу під назвою «Аудиторські докази»; від 600 до 699 об'єднано у групу під назвою «Використання роботи інших фахівців»; від 700 до 799 – група під назвою «Аудиторські висновки та звітність»; від 800 до 899 об'єднано у групу під назвою «Спеціалізовані сфери». Більшість МСА у своїй структурі містять такі елементи: вступ, мету (цілі), визначення, вимоги, принципи і важливі процедури, а також відповідні рекомендації, розміщені в матеріалах для застосування та інших пояснювальних матеріалах.

Міжнародні стандарти завдань з огляду (МСЗО) мають шифри 2000-2699 і призначені для використання в перебігу виконання завдань з огляду історичної фінансової інформації та огляду проміжної фінансової інформації, що виконуються незалежним аудитором суб'єкта господарювання.

Міжнародні стандарти завдань з надання впевненості (МСЗНВ) мають шифри 3000-3699 і призначені для використання в процесі виконання завдань з надання впевненості, що не є аудитами чи оглядами історичної фінансової інформації (МСЗНВ 3000-3399) та перевірки прогнозової фінансової інформації і підготовці звітів з надання впевненості щодо заходів контролю в організації, що надає послуги (МСЗНВ 3400-3699).

Міжнародні стандарти супутніх послуг (МССП) мають шифри 4000-4699 і

призначені для використання в перебігу виконання завдань з підготовки фінансової інформації, завдань з виконання погоджених процедур та завдань з інших супутніх аудиторських послуг.

Нотатки з міжнародної практики аудиту (НМПА) мають шифри 1000-1100, містять рекомендації і призначені для практичної допомоги аудиторам стосовно впровадження МСА при виконанні різних специфічних аудиторських завдань.

5. Постулати аудиту

У процесі еволюції будь-якої науки з'являються відповідні аксіоми на яких базуються їх теорії, та які в аудиті називаються постулатами (з лат. «твердження»), що прийняте як базове, і вважається правильним доти, доки не буде доведено зворотно.

Вперше в історії аудиту 8 основних постулатів сформовано у 1961 р., Р.К. Маутц та Х.А. Шараф. Згодом ці 8 постулатів було уточнено та доповнено 9-м постулатом Дж. К. Робертсона та 10-м – Г. Лімберга.

1. *Фінансова звітність може і має бути перевіреною.* Якщо з якихось причин така перевірка стає неможливою, аудитор повинен відмовитися від висловлення думки, стосовно достовірності такої звітності.

2. *Конфлікт інтересів аудитора та осіб, відповідальних за підготовлення та надання фінансової звітності не є неминучим* – обидві сторони гіпотетично мають бути зацікавлені в достовірності підготовленої звітності. Якщо ж конфлікт виникає, аудитор повинен діяти відповідно до стандартів аудиту та законодавчих вимог.

3. *Фінансова звітність і підтвердження її документально, що підлягає перевірці, є вільними від невідповідності, викривлень і приховувань* – означає неупередженість аудитора, стосовно подання для перевірки інформації, що дозволяє використовувати вибіркові методи. Проте, аудитор залишається відповідальним за невиявлення, тому йому необхідно дотримуватися принципу професійного скептицизму щоб уникати ситуацій такої відповідальності.

4. *Достовірність фінансової звітності безпосередньо залежить від ефективності функціонування системи внутрішнього контролю* – задовільна система внутрішньогосподарського контролю сприяє зменшенню ймовірності помилок і перекручень фінансової звітності, та підвищує відповідність її підготовки та подання законодавчим і нормативним вимогами, завдяки чому зменшується обсяг роботи аудитора.

5. *Фінансова звітність, яку підготовлюють відповідно до законодавства і нормативних вимог, дає можливість скласти об'єктивне уявлення про фінансовий стан і результати діяльності суб'єкта господарювання* – у таких умовах аудитор має

можливість перевірити фінансову звітність та висловити незалежну аудиторську думку за єдиними критеріями.

6. *Інформація, яка є достовірною для суб'єктів господарювання в минулому, залишається достовірною і в майбутньому, якщо відсутні чіткі докази зворотного* – тобто, аудиторська перевірка не є останньою, і аудитор мусить дослідити припущення щодо безперервності діяльності суб'єкта господарювання в майбутньому. Недотримання цього постулату зменшує рівень довіри користувачів як до звітності, так і до аудиторської думки. З цієї причини було ліквідовано аудиторську компанію великої п'ятірки «Артур Андерсен», що пов'язано з банкрутством американської енергетичної компанії «Енрон».

7. *Виконуючи завдання з надання впевненості і висловлюючи свою думку, аудитор повинен діяти винятково відповідно до його повноважень (як аудитор),* - аудитор не має права займатися іншими видами діяльності, які можуть загрозувати його незалежності, та зобов'язаний вживати необхідних заходів для забезпечення незалежності.

8. *Професійний статус незалежного аудитора покладає на нього відповідні зобов'язання* – оскільки аудитори працюють для суспільства в цілому, для широкого загалу користувачів фінансово-економічної інформації, постулат вимагає від аудитора дотримання фундаментальних принципів професійної етики (чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка).

9. *Корисність звітних даних прямо пропорційна ступеню їх перевіряння.* Тобто, фінансово-економічна інформація, у т.ч. фінансова звітність, що перевіряється незалежним аудитором, є більш корисною для її користувачів, ніж та, що залишається неперевіреною – це пов'язано з тим, що лише після перевірки її достовірності може бути визнана користувачами задовільною.

10. *Аудиторський висновок (звіт незалежного аудитора) не є більш інформативним за аудиторське дослідження* – звіт аудитора містить узагальнену інформацію, а аудиторське дослідження передбачає збирання достатніх і належних аудиторських доказів, і обґрунтування аудиторської думки, а також інформування тих, кого наділено найвищими повноваженнями, крім того, за результатами аудиторських досліджень за згодою із замовником, аудитори можуть надавати рекомендації з удосконалення обліку і контролю.

ТЕМА 3. ПЛАНУВАННЯ, СТАДІЇ ТА ПРОЦЕДУРИ АУДИТУ

1. Планування аудиту
2. Стадії аудиту
3. Процедури аудиту

1. Планування аудиту

Найважливішим методологічним принципом аудиту є планування (МСА 300).

Планування аудиторської діяльності здійснюється з метою надання ефективних економічних послуг у визначений проміжок часу, зосередження уваги аудитора на найважливіших напрямках аудиту та виявлення проблем, які слід перевірити найретельніше. Планування аудиту має дуже важливі, притаманні тільки йому особливості. Це:

- ❖ мета, яка заздалегідь визначена;
- ❖ кожний замовник аудиту (клієнт) індивідуальний;
- ❖ проведення аудиту є ризикованим через суттєві невідповідності, помилки, фальсифікації та порушення чинних законодавчих і нормативних актів.

Планування – це визначення головної стратегії і конкретних методів та термінів проведення аудиту, яке допомагає належно розподілити роботу та наглядати за нею.

Планування аудиту має бути оформлено документально. МСА 300 “Планування” передбачено складання двох документів:

- ❖ загального плану;
- ❖ програми аудиту (більш широка).

Для успішного виконання поставлених завдань аудитору необхідно розробити програму аудиту, в якій передбачити, що конкретно буде робити аудитор і в які терміни йому це потрібно зробити. В програмі аудиторської перевірки має бути також передбачено конкретні процедури для кожного об'єкта аудиту і виду робіт. В аудиторську програму також вносять перелік об'єктів аудиту за його напрямками, терміни проведення.

Програма проведення аудиту має містити таку інформацію:

- ❖ умови договору на виконання аудиту;
- ❖ зміст аудиторського звіту, терміни його подання та інші способи передавання інформації клієнтам;
- ❖ визначена законом відповідальність клієнта за надану фінансову звітність і повноту іншої необхідної інформації;
- ❖ форма обліку, що застосовується на підприємстві;
- ❖ вплив на аудитора нових бухгалтерських чи аудиторських інструкцій, нормативів і

законів у процесі аудиторської перевірки;

- ❖ встановлення рівнів важливості завдань, що вирішуються;
- ❖ визначення найважливіших стадій і завдань аудиту;
- ❖ ступінь довіри до форми бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю;
- ❖ робота внутрішніх аудиторів і масштаби їх залучення до аудиту;
- ❖ суть і обсяг аудиторських доказів;
- ❖ умови, що потребують особливої уваги (можливі помилки, обман і т.д.);
- ❖ аудиторський ризик;
- ❖ залучення експертів.

Програма аудиту є:

- ❖ переліком інструкцій для аудитора;
- ❖ засобом контролю за виконанням дорученої роботи;
- ❖ записом використаних аудиторських процедур, цілей аудиту, термінів проведення, обсягів вибірки і принципів відбору в кожній галузі.

У разі потреби складають порядок змін і уточнень у загальному плані та програмі аудиту.

2. Стадії аудиту

Кожна аудиторська перевірка складається з етапів і частин, які називаються стадіями, доцільно виділяти наступні стадії:

- ❖ дослідницька (передбачає вивчення: особливостей підприємства; перспектив його розвитку; обліково-аналітичного і контрольного процесу; загального підходу до проведення аудиту; проблемних напрямків аудиту; оцінки ризиків; попереднього варіанту плану і програми перевірки; встановлення планового рівня суттєвості);
- ❖ підготовчо-узгоджувальна (зосереджується на: узгодженні із замовником плану перевірки, обсягу робіт, термінів, форми подання результатів; закріпленні досягнутих домовленостей через підписання необхідних документів; підготовці необхідної нормативно-правової бази тощо);
- ❖ основна (зводиться до того, що проводиться сама аудиторська перевірка і готується підсумкова аудиторська документація);
- ❖ завершальна (передбачає передачу аудиторського звіту (висновку) і підписання акту приймання-передачі).

3. Процедури аудиту

Аудиторські процедури – це сукупність дій аудитора, які передбачають:

- ❖ розуміння діяльності підприємства, організації його, галузі, в якій здійснюється ця діяльність;

- ❖ дослідження діяльності підприємства загалом, а також обліку і відображення господарських операцій;
- ❖ вивчення форми і методів обліку (з письмовим викладом фактів, складання схем документообігу і анкет), визначення відповідності їх вимогам, що до них висуваються;
- ❖ використання результатів аналізу діяльності, проведеного клієнтом за його згодою;
- ❖ контроль процесу відображення деяких операцій в обліку (наскрізна перевірка як допоміжна процедура до аналізу форм і методів обліку);
- ❖ перевірку того, чи правильно відображалися господарські операції відповідно до нормативних документів тощо.

Виконання процедур аудиту дає аудитору впевненість у тому, що робота буде виконана в повному обсязі незалежно від розмірів підприємства і виду його діяльності.

ТЕМА 4. АУДИТОРСЬКІ ДОКАЗИ І АУДИТОРСЬКІ ТЕСТИ

1. Аудиторські докази, їх суть і класифікація
2. Достатність і належність аудиторських доказів
3. Тести систем контролю
4. Процедури перевірки на суттєвість

1. Аудиторські докази, їх суть і класифікація

Для надання обґрунтованих звітів аудитор повинен мати повну, достовірну і надійну інформацію – аудиторські докази

Аудиторські докази – це інформація, отримана аудиторами при підготовці висновків, на яких ґрунтується аудиторський звіт (висновок). Аудиторські докази включають первинні і вторинні документи, які покладено в основу звітності, а також інформацію, що підтверджується з інших джерел (МСА 500).

Джерелами інформації є передбачені або встановлені законодавчо носії інформації, які є матеріальними об'єктами, що зберігають інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи.

Документ – це передбачена законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-фотоплівці або на іншому носіїві.

Первинний документ – це документ, що містить у собі вихідну інформацію.

Вторинний документ – документ, що є результатом аналітико-синтетичної та іншої переробки одного або кількох документів.

Особливе значення для аудиту мають прямі докази.

Прямі докази – це дані, що підтверджуються первинними документами й обліковими записами. Прямі докази поділяють на:

- ❖ матеріальні (документи і натуральні об’єкти);
- ❖ нематеріальні (моментні явища, а також контрагенти підприємства, на якому проводиться аудит).

Докази можуть розрізнятися за характером: візуальні, документальні, усні; а також за джерелом інформації – внутрішні або зовнішні.

В аудиті використовують також неофіційні та допоміжні документи (вони доказового значення не мають, однак можуть бути використані при виборі напряму проведення дослідження і перевірки):

- ❖ неофіційні – документи, які робітники підприємства ведуть з власної ініціативи;
- ❖ допоміжні – документи, в яких викладено думку осіб, що працюють на підприємстві.

2. Достатність і належність аудиторських доказів

Відповідно до вимог МСА 500 “Аудиторські докази” аудитор повинен прийняти рішення про достовірність, корисність і достатність отриманих ним аудиторських доказів. Поняття достатності і належності взаємопов’язані і стосуються аудиторських доказів, які були отримані як при виконанні тестів системи контролю, так і при проведенні процедур перевірки на суттєвість.

Достатність є кількісним, а належність – якісним виміром аудиторських доказів, їх відповідності (релевантності) щодо конкретних тверджень, а також надійності.

Надійність – це якість інформації, яка забезпечує обґрунтовану відсутність у ній помилок і виправлень. На надійність доказів впливає велика кількість чинників, основні з них такі:

- ❖ незалежність джерела інформації (докази, отримані аудитором із незалежних щодо суб’єкта перевірки джерел надійніші, ніж свідчення, надані підприємством. Проте високий рівень надійності таких свідчень ще не гарантує, що вони не можуть бути помилковими);
- ❖ компетентність джерела інформації (докази можна вважати надійними, якщо вони отримані від компетентних джерел і видають інформацію без помилок);
- ❖ система внутрішнього контролю (якщо аудитор планує розглядати систему внутрішнього контролю як джерело інформації, він повинен ознайомитись із діяльністю підприємства і перевірити заходи та процедури, які становлять систему внутрішнього контролю, впевнитись, що вони розроблені без помилок і діють

ефективно);

- ❖ об'єктивність доказів (свідчення вважаються об'єктивними, якщо не виникає сумнівів, щодо їх надійності).

На якість аудиторських доказів впливають такі чинники:

- ❖ аудиторська оцінка характеру та розміру ризику як на рівні фінансової звітності, так і на рівні залишків на рахунку чи класів операцій;
- ❖ характер систем обліку та внутрішнього контролю;
- ❖ оцінка ризиків системи контролю;
- ❖ суттєвість питань, що досліджуються;
- ❖ аудиторський досвід;
- ❖ результати аудиторських процедур, включно такі, за допомогою яких було виявлено помилки і шахрайства;
- ❖ джерело і надійність наявної інформації.

3. Тести систем контролю

Аудиторські докази отримують у процесі перевірок належним поєднанням двох елементів:

- ❖ тестів систем контролю;
- ❖ процедур перевірки на суттєвість.

Аудиторські тести класифікують за процедурою їх здійснення. Розрізняють 5 видів тестів:

- ❖ ротаційні тести – це порядок, відповідно до якого об'єкти, що підлягають аудиторській перевірці, вибираються аудитором по черзі, на принципах ротації;
- ❖ глибинні тести є певною вибіркою операцій, що перевіряються на всіх стадіях облікового процесу;
- ❖ тести слабких місць призначені для перевірки конкретного аспекту обліково-аналітичної роботи, де аудитор припускає наявність помилок. При встановленні помилок базу перевірки розширюють;
- ❖ цілеспрямовані тести використовують з метою подальшого контролю операцій, що здійснюються;
- ❖ наскрізні тести – це форма поглибленого тесту, яку використовують для вивчення системи в цілому. Крім тестів системи контролю в аудиторських перевірках може також застосовуватись система незалежних тестів.

4. Процедури перевірки на суттєвість

Поняття “суттєвість аудиту” є дуже важливим.

Інформація вважається суттєвою, якщо її відсутність або викривлення може істотно

вплинути на достовірність фінансової звітності, на прийнятті рішення. Аудитор має самостійно вирішувати, з якого моменту помилка, викривлення, порушення законів стали суттєвими для фінансової звітності.

Аудитор повинен аналізувати суттєвість, розглядаючи при цьому такі питання.

- ❖ взаємозв'язок між суттєвістю і ризиком аудиторської перевірки;
- ❖ суттєвість і ризик аудиторської перевірки у разі оцінки аудиторських доказів;
- ❖ оцінка впливу помилок

Процедури перевірки на суттєвість – це перевірки, які виконуються з метою отримання аудиторських свідчень про виявлення суттєвих викривлень фінансової звітності. Ці процедури також є джерелами отримання аудиторських свідчень. Застосовують такі 6 видів процедур одержання аудиторських свідчень:

- ❖ перевірки полягають у вивченні первинних документів бухгалтерських реєстрів, документів матеріальних звітів і доцільності проведення операцій з метою встановлення дійсного фінансового стану підприємства;
- ❖ спостереження – це спосіб контролю за виконанням іншими особами процедур за безпосередньої участі аудитора з метою об'єктивного сприйняття інформації. Наприклад, спостереження аудитора за проведенням працівниками підприємств інвентаризацій ТМЦ або за виконанням процедур, які не залишають сліду з точки зору аудиту;
- ❖ опитування осіб на підприємстві або поза його межами (формально, неформально, письмово, усно) з метою одержання достовірної інформації. Воно ґрунтується на компетентності, досвіді, незалежності і чесності опитуваних. Опитування може дати аудиторіві нову інформацію або підтвердити вже зібрані ним свідчення;
- ❖ підрахунки – арифметична перевірка точності бухгалтерських записів і проведення самостійних підрахунків;
- ❖ підтвердження – прийом контролю, коли відповіді на запити можуть підтверджувати інформацію бухгалтерських документів;
- ❖ аналітичні процедури полягають в аналізі співвідношень та тенденцій. За результатами аналітичних процедур оцінюються зміни в діяльності підприємства, помилки фінансової звітності. Аналітичні процедури проводяться в основному у разі надходження додаткової інформації, яка не узгоджується з очікуваною.

ТЕМА 5. ВИБІРКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В АУДИТІ

1. Необхідність вибіркового дослідження
2. Методи вибіркового дослідження в аудиті

1. Необхідність вибіркового дослідження

Необхідність використання вибіркового дослідження полягає в тому, що суцільна аудиторська перевірка просто фізично неможлива.

Вибіркові дослідження в аудиті здійснюються відповідно МСА 530 “Аудиторська вибірка та інші процедури вибіркової перевірки”.

Вибіркові дослідження забезпечують дані для характеристики всієї сукупності на основі принципу екстраполяції – поширення результатів перевірки на всю генеральну сукупність.

Генеральна сукупність – це набір інформації, щодо якої аудитор хотів би зробити аудиторську вибірку.

Ризик вибіркового методу (ризик неефективності вибіркового методу) – ризик, пов’язаний із можливістю того, що звіт (висновок) аудитора, оснований на вибірці, може відрізнитися від висновку, зробленого на основі аудиторської перевірки всієї генеральної сукупності, при використанні тієї самої аудиторської процедури. Залежно від рівнів довіри існує два види ризику вибіркового методу:

- ❖ ризик того, що відповідно до вибіркового дослідження аудитор робить висновок, що суттєвої помилки не існує всупереч тому, що дійсно помилка є.
- ❖ ризик того, що аудитор доходить висновку про наявність суттєвої помилки, тоді як насправді її не існує.

Ризик, не пов’язаний з використанням вибіркового методу, зумовлений чинниками, які змушують аудитора зробити помилковий висновок з будь-якої причини, не пов’язаної з обсягом вибірки.

2. Методи вибіркового дослідження в аудиті

При проведенні вибіркового дослідження використовують метод стратифікації – процес розподілу генеральної сукупності на дрібніші підсукупності, кожна з яких має свою власну характеристику.

Основними методами вибіркового дослідження в аудиті є:

- ❖ атрибутивний (якісний);
- ❖ варіаційний (монетарний).

Атрибутивне вибіркоче дослідження призначене для того, щоб з’ясувати, якій частині генеральної сукупності притаманні або не притаманні ті чи інші характеристики,

які називають атрибутивними. Отже, атрибутивне вибіркове дослідження прийнятне для перевірки на відповідність.

Варіаційне (монетарне) вибіркове дослідження передбачає визначення абсолютного розміру помилки, що більш підходить для перевірок за сутністю.

ТЕМА 6. ВИЯВЛЕННЯ ПОМИЛОК І ШАХРАЙСТВА

1. Класифікація помилок і шахрайства
2. Оцінка ризику
3. Процедури виявлення помилок і шахрайства

1. Класифікація помилок і шахрайства

Для ефективної роботи з виявлення та усунення помилок і шахрайства було розроблено і затверджено МСА 240 “Відповідальність аудитора за розгляд шахрайства та помилок під час аудиторської перевірки фінансових звітів”.

Шахрайство – навмисний неправильний показ фінансової інформації, здійснений одним або кількома посадовими особами із складу керівництва і службовців підприємства або третіми особами. Шахрайство може здійснюватися шляхом маніпуляцій, фальсифікацій і змін записів на рахунках бухгалтерського обліку в облікових регістрах або документах, навмисного неправильного віднесення до активів різних статей, знищення або пропуску записів операцій або документів, відображення операцій без розкриття їх змісту, підготовки та використання в обліку фальсифікованих первинних документів, незаконного привласнення активів;

Помилка – це ненавмисні порушення у відображенні фінансової інформації, які виникають у результаті арифметичних, граматичних або інших помилок у записах облікових даних, ненавмисний пропуск або неправильне уявлення про окремі факти, неправильне відображення показників лічильних пристроїв, різних відхилень від правил контролю за діяльністю осіб.

2. Оцінка ризику

Під час планування аудиту аудитор повинен оцінити ризик суттєвих перекручень фінансової звітності, що виникли внаслідок шахрайства і/або помилок, звернутися до керівництва підприємством із запитом про події, раніше виявлені факти шахрайства і помилок.

Крім недоліків системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, а також невиконання процедур внутрішнього контролю, ризик шахрайства і помилок може збільшуватися під впливом таких умов:

- ❖ сумніви в чесності або компетентності керівництва;
- ❖ несприятливі внутрішні та зовнішні умови розвитку бізнесу;
- ❖ незвичайні операції;
- ❖ проблеми отримання достатньої й належної інформації;
- ❖ чинники, які характерні для комп'ютерних інформаційних систем.

3. Процедури виявлення помилок і шахрайства

Помилки, шахрайство, зловживання виявляють у процесі виконання аудиторських процедур. На склад процедур аудиту впливають такі чинники: особливості бізнесу клієнта, оцінка системи внутрішнього контролю з боку аудитора, чинна система державних законодавчих і нормативних актів, регулярність та плановість перевірок.

Процедури контролю повноти даних – розроблено для того, щоб переконатися, що всі первинні документи відображені в обліку або виявити документи, які в ньому не відображені. Існують два варіанти реалізації цієї процедури, зокрема у системі: комп'ютерної обробки даних; паперової обробки даних.

Процедури контролю точності потрібні для виявлення помилок, пов'язаних із тим, що дані з кожної господарської операції можуть бути внесені не в повному обсязі, не на відповідний рахунок, несвоєчасно.

Процедури контролю за дотриманням законності господарських операцій (процедури на дозволеність) надають змогу встановити той факт (або встановити його відсутність), що зареєстровані дані з господарських операцій дійсно відображують реальні економічні дії. Найбільш проста з них полягає в тому, що виконання господарських операцій дозволено окремим посадовим особам підприємства у межах їх повноважень, передбачених нормативними актами підприємства.

Процедури контролю за збереженням активів – групують за принципом обмеження доступу до активів підприємства персоналу, що не має відповідних повноважень. Ефективність контролю залежить від правильного розподілу обов'язків між посадовими особами. Для запобігання шахрайству, крадіжкам та іншим зловживанням треба обмежити доступ до інформації, що може бути використана для укладення угоди. Передусім це стосується операцій і угод з грошима, страховими та іншими високоліквідними активами. Процедури контролю мають забезпечити захист активів і облікових записів від фізичного пошкодження.

Модифіковані (додаткові) процедури. У разі, якщо в результаті проведених аудиторських процедур, розроблених на основі оцінки ризику, з'ясується потенційна можливість того, що шахрайство або помилки існують, аудитор повинен розглянути їх потенційний вплив на фінансову звітність. Якщо аудитор вважає, що виявлені факти

шахрайства або помилок можуть мати суттєвий вплив на фінансову звітність, він повинен провести відповідні модифіковані (додаткові) процедури. Обсяг таких модифікованих (додаткових) процедур залежить від думки аудитора щодо: виду шахрайства або помилок; їх імовірності; імовірності того, що окремих вид шахрайства або помилки може мати суттєвий вплив на фінансову звітність.

ТЕМА 7. АУДИТОРСЬКИЙ РИЗИК І МЕТОДИ ЙОГО ВИЗНАЧЕННЯ

1. Система економічних ризиків і місце в ній аудиторського ризику
2. Види аудиторських ризиків
3. Оцінка аудиторських ризиків

1. Система економічних ризиків і місце в ній аудиторського ризику

Під ризиком взагалі слід розуміти можливу небезпеку втрат, зумовлених специфікою тих чи інших явищ природи та видів діяльності людського суспільства.

Як економічна категорія ризик – це подія, яка може статися або ні. У разі здійснення такої події можливі три економічні результати: негативний (програш, втрати), нульовий та позитивний (виграш, прибуток).

Незалежний аудит є невід’ємною частиною фінансових інститутів ринкової економіки. Тому аудиторський ризик слід розглядати як складову частину системи фінансово-економічних ризиків.

Аудиторський ризик, ризик юридичних послуг та подібні види ризику називають аналітичними ризиками.

Ризик проведення аудиторської перевірки – це ризик аудитора, пов’язаний з підготовкою неправильного звіту (висновку) за фінансовими документами.

2. Види аудиторських ризиків

Аудиторський ризик – це побоювання, що аудитор може висловити думку про фінансову звітність підприємства, яка істотно відрізняється від реального стану справ. Він включає такі три види ризиків:

- ❖ властивий ризик;
- ❖ ризик контролю (ризик системи контролю);
- ❖ ризик невиявлення викривлень.

Властивий ризик є сукупністю всіх можливих ризиків, пов’язаних із функціонуванням підприємства, які можуть бути допущені внаслідок діяльності підприємств. Ризик виникнення таких помилок пов’язаний із дією зовнішніх і внутрішніх чинників, часто безпосередньо не пов’язаних з підприємством клієнта (інфляція,

конкуренція, безробіття і т.д.), а також обставин (ринок збуту, організація і структура підприємства, політика управління і господарювання, кадрова політика і штати, кваліфікація працівників і виконання ними своїх службових обов'язків).

Ризик контролю складається із двох компонентів: ризику системи бухгалтерського обліку; ризику системи внутрішнього контролю. Ризик системи бухгалтерського обліку полягає в тому, що можуть бути допущені помилки або обман внаслідок документування господарських операцій, неправильного їх відображення в реєстрах бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, тобто система обліку є неефективною і не повністю надійною. Ризик системи внутрішнього контролю передбачає дослідження з метою з'ясування дієвості: організаційної системи підприємства; системи документації і інформації; засобів захисту майна; штату контролерів; системи спостереження тощо.

Ризик невиявлення викривлень – це ризик того, що істотні помилки можуть залишитися невиявленими в процесі аудиторської перевірки. За цей ризик аудитор несе повну відповідальність. Ризик невиявлення складається із: ризику аналітичного огляду; ризику неефективності тестового контролю, що обов'язково необхідно враховувати при проведенні аудиту.

3. Оцінка аудиторських ризиків

Оцінка ризику – це процес прийняття рішення виходячи з можливостей викривлень у фінансових документах.

Для аудиторського ризику застосовується спеціальна формула:

$AP = PO + PK + PB$, де:

AP — аудиторський ризик;

PO — ризик системи обліку;

PK — ризик системи внутрішнього контролю;

PB — ризик невиявлення помилок аудиторами.

Тобто, властивий ризик не враховується, бо його неможливо ідентифікувати та визначити, а відповідно і обчислити.

ТЕМА 8. АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА

СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ І КОНТРОЛЮ

1. Об'єкти і методи внутрішнього аудиту і контролю
2. Взаємодія внутрішнього контролю і зовнішнього аудиту
3. Дослідження й оцінка системи внутрішнього контролю і аудиту

1. Об'єкти і методи внутрішнього аудиту і контролю

Аудитори і аудиторські фірми не мають права безпосередньо брати участь у виробничому процесі на підприємстві або впливати на нього. Ця законодавча норма зумовлена існуванням двох форм проведення аудиту, які мають різну мету:

- ❖ внутрішній;
- ❖ зовнішній аудит.

Внутрішній аудит проводиться всередині самої організації за вимогою керівництва підприємства аудиторами, які працюють у цій організації, і тією чи іншою мірою виконання їхніх функцій залежить від впливу керівництва підприємства. Тому внутрішній аудит не можна вважати незалежним і об'єктивним. Аудиторську оцінку системи внутрішнього контролю і аудиту підприємства рекомендується здійснювати відповідно до МСА 400 “Оцінка ризиків та внутрішній контроль” та 610 “Розгляд роботи внутрішнього аудиту”.

Об'єктами внутрішнього аудиту є:

- ❖ система внутрішнього контролю;
- ❖ окремі статті бухгалтерської та оперативної інформації;
- ❖ управлінські рішення, їх ефективність;
- ❖ проекти управлінських рішень;
- ❖ фінансові прогнози;
- ❖ ретроспективний і перспективний аналізи;
- ❖ інформація про господарську діяльність;
- ❖ майно підприємства;
- ❖ системи оподаткування;
- ❖ системи планування, нормування, матеріального стимулювання;
- ❖ внутрішній контроль;
- ❖ виконавча дисципліна.

Незалежно від виду аудиту, форм і методів його здійснення аудитор у своїй діяльності повинен керуватися принципами та методами аудиту.

Для проведення фактичного аудиту використовують: інвентаризацію; обстеження, лабораторні аналізи, контрольні обміри виконаних робіт; контрольний запуск сировини і матеріалів у виробництво; безпосередній контроль якості продукції на робочих місцях; інші методи.

При проведенні документального аудиту застосовують: зустрічні перевірки; лічильні перевірки; прийоми спеціальних розрахунків; статистичні методи; економіко-математичні методи; прийоми програмного контролю інформації; прийоми експертної

оцінки документів; балансовий метод; інші методи.

2. Взаємодія внутрішнього контролю і зовнішнього аудиту

Відповідно до вимог МСА 400 “Оцінка ризиків та внутрішній контроль” та 610 “Розгляд роботи внутрішнього аудиту” аудитор, проводячи перевірку, повинен упевнитися у функціонуванні системи внутрішнього контролю і аудиту, оцінити її як основу для складання фінансової звітності.

Система внутрішнього контролю – це політика і процедури, які належать до засобів внутрішнього контролю, що прийняті керівництвом підприємства з метою забезпечення стабільного й ефективного функціонування підприємства, включаючи:

- ❖ збереження активів підприємства;
- ❖ запобігання та викриття фактів помилок і шахрайства;
- ❖ забезпечення точності та повноти бухгалтерських записів, своєчасної підготовки надійної фінансової інформації.

Система внутрішнього контролю виходить за рамки тих питань, які безпосередньо належать до функцій системи бухгалтерського обліку, і включає:

- ❖ контрольне середовище – це система заходів загального характеру, яка включає розуміння з боку керівництва підприємства та важливості діючої системи внутрішнього контролю для підприємства;
- ❖ процедури контролю – політика та методи, що застосовуються керівництвом підприємства для досягнення конкретних цілей.

У світовій практиці існує два основні підходи до оцінки внутрішнього контролю і аудиту при проведенні зовнішнього аудиту:

- ❖ системно орієнтований (традиційний) підхід – це суцільне дослідження, коли перевіряють усі елементи системи внутрішнього контролю та аудиту;
- ❖ імовірнісний підхід – передбачає, що за можливості визначити розмір аудиторського ризику, внутрішнього ризику та ризику контролю можна визначити розмір ризику невиявлення, що дасть можливість аудитору досить точно встановити характер, обсяги й тривалість виконання процедур перевірки на суттєвість та провести її вибірково.

3. Дослідження й оцінка системи внутрішнього контролю і аудиту

Незалежно від того, який підхід обрав аудитор для оцінювання системи внутрішнього аудиту і контролю – системно орієнтований чи імовірнісний, - він повинен виконати роботу, що складається з трьох етапів:

- ❖ дослідження,
- ❖ опису,

❖ оцінки.

Дослідження системи внутрішнього аудиту і контролю аудитор може виконувати різними способами. Для цього він може:

- ❖ використати складену робітниками обліково-аналітичних служб підприємства інформацію про системи обліку, комп'ютерного забезпечення внутрішнього аудиту і контролю.
- ❖ використати у роботі інформацію про системи, підготовлені внутрішніми аудиторами
- ❖ опитати службовців підприємства, які працюють у службі внутрішнього аудиту і контролю.
- ❖ проаналізувати процедури внутрішнього аудиту і контролю з метою отримання інформації щодо їх суттєвості.
- ❖ використати висновки зовнішніх аудиторів щодо систем внутрішнього контролю і аудиту.

Опис системи внутрішнього аудиту і контролю (як правило використання схематичного матеріалу) мають ряд суттєвих переваг перед іншими методами:

- ❖ подають інформацію про систему контролю в логічно-послідовному вигляді;
- ❖ дають змогу дуже швидко встановити логіку внутрішнього контролю, виявити її слабкі та сильні сторони;
- ❖ можуть з успіхом використовуватися в екстремальних ситуаціях (якщо висновки аудиторської фірми піддаються сумніву, аудиторам на основі схем дуже просто довести свою правоту);
- ❖ зрозумілі фахівцям різних напрямів;
- ❖ дуже легко коригуються і можуть використовуватись протягом багатьох років з необхідними коригуваннями;
- ❖ дають можливість простежити функціонування системи як у просторі, так і за часом.

Оцінка – передбачає аналіз і оцінювання кількісно і якісно отриманої інформації та на цій основі формулювання висновків щодо функціонування та дієвості системи внутрішнього контролю і аудиту зокрема та діяльності підприємства-замовника аудиту в цілому.

ТЕМА 9. ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ АУДИТУ

1. Види документального оформлення аудиту
2. Робоча документація аудиторів
3. Підсумкова документація
4. Види аудиторської думки

1. Види документального оформлення аудиту

Документальне оформлення аудиторської перевірки проводиться відповідно до МСА, згідно з якими, документальне оформлення аудиту складається із двох видів документації:

- ❖ робочої
- ❖ підсумкової (аудиторський звіт (висновок) та інші підсумкові документи, що передаються замовнику).

2. Робоча документація аудиторів

Робоча документація аудиторів – це записи, в яких аудитор фіксує використані процедури, тести, отриману інформацію і висновки, зроблені в результаті проведення аудиту.

Робочі документи є власністю аудитора. Вони мають містити всю інформацію, яку аудитор вважає важливою для правильного виконання перевірки. Ця інформація має підтвердити висновок аудитора.

Робоча документація виконує такі функції:

- ❖ забезпечення обґрунтованості аудиторського висновку;
- ❖ засвідчення відповідності проведення аудиту стандартам;
- ❖ обґрунтованість планування, контролю якості проведення аудиту;
- ❖ проведення аудиту на єдиних методологічних принципах;
- ❖ інструментарій для аудиторів.

Робоча документація має містити в собі опис усіх значних моментів і обставин, з якими зустрівся аудитор під час проведення аудиту. Вона повинна бути чіткою і зрозумілою, щоб за нею можна було легко з'ясувати обсяг проведеної роботи, перевірити обґрунтованість зроблених висновків. Робочу документацію треба складати в процесі виконання аудиту. Це дасть змогу врахувати найменші дрібниці роботи підприємства.

Робочі документи розробляються кожним аудиторським підприємством з урахуванням фахової підготовки аудиторів, їх досвіду, прийнятої організації аудиторського процесу.

Кожний робочий документ повинен бути належно оформленим.

Робочі документи зазвичай містять:

- ❖ інформацію про клієнта (юридичну, організаційну, іншу);
- ❖ копії юридичних первинних та інших документів; х документацію про планування аудиту;
- ❖ інформацію про проведені тести систем контролю, процедури перевірки на суттєвість, аудиторські свідчення;
- ❖ висновки сторонніх аудиторів або експертів;
- ❖ висновки, зроблені аудитором для різних об'єктів аудиту.

Після закінчення перевірки робочі документи залишаються у аудитора, власністю якого вони є. Аудитор повинен забезпечити надійне зберігання робочих документів.

Робочі документи можуть бути вилучені в аудитора за рішенням слідчих органів або суду.

3. Підсумкова документація

Підсумкова документація складається з:

- ❖ аудиторського звіту (висновку);
- ❖ додаткової документації, що передається замовнику.

За результатами аудиторської перевірки складають аудиторський звіт (висновок) та іншу документацію, що передається замовнику.

Аудиторський висновок – це документ, що складений відповідно до стандартів аудиту та передбачає надання впевненості користувачам щодо відповідності фінансової звітності або іншої інформації концептуальним основам, які використовувалися при її складанні.

Концептуальними основами можуть бути закони та інші нормативно-правові акти України, положення (стандарти) бухгалтерського обліку, внутрішні вимоги та положення суб'єктів господарювання, інші джерела.

Аудиторський висновок складається з чітко визначених розділів.

Додаткова підсумкова документація, що передається замовнику не є обов'язковою і передається замовнику тільки в тому разі, якщо аудитор вважає це за потрібне або якщо це обумовлено договором. Додаткова підсумкова інформація оформляється як додаток до аудиторського висновку, якщо аудитор у висновку посилається на неї. В протилежному разі додаткова документація не є самостійним документом. Форму і зміст додаткової документації визначає аудитор самостійно, але додержуючи таких визначених назв:

- ❖ «Звіт про проведення аудиту»;
- ❖ «Звіт про результати проведення аудиту»;
- ❖ «Акт аудиторської перевірки»;

- ❖ «Зауваження та рекомендації за результатами аудиторської перевірки» тощо.

Після закінчення аудиту як мінімум один примірник додаткової підсумкової інформації передається замовнику. Така інформація має конфіденційний характер.

Строк зберігання підсумкової інформації визначається виходячи з практики аудиторської діяльності, юридичних вимог та інших додаткових міркувань.

Стаття 882 Цивільного кодексу України передбачає, що оформлення отримання наданих послуг засвідчується Актом виконаних робіт (наданих послуг). Саме тому, результати проведеного аудиту оформлюються «Актом здачі-прийняття виконаних робіт (наданих послуг)».

4. Види аудиторської думки

МСА 700 «Формулювання думки та надання звіту щодо фінансової звітності» наводить два види аудиторської думки:

1) *Немодифікована думка* – це думка, висловлена аудитором, якщо він дійшов висновку про те, що фінансова звітність складена в усіх суттєвих аспектах відповідно до застосовуваної концептуальної основи фінансової звітності. Немодифіковану думку аудитор висловлює якщо:

- ❖ фінансова звітність забезпечує адекватні розкриття суттєвих облікових політик, які були обрані та застосовані;
- ❖ застосовані облікові політики є належними та відповідають обраній концептуальній основі;
- ❖ облікові оцінки, здійснені управлінським персоналом, є обґрунтованими;
- ❖ інформація, подана у фінансовій звітності, є доречною, достовірною, порівнюваною і зрозумілою;
- ❖ фінансова звітність забезпечує адекватне розкриття даних у такий спосіб, щоб користувачі могли зрозуміти вплив суттєвих операцій і подій на інформацію, подану в цій звітності;
- ❖ термінологія, що використовується у фінансовій звітності, є належною, включно з назвою кожного фінансового звіту.

2) *Модифікована думка* – це думка, яку формулює аудитор, якщо:

- ❖ фінансова звітність у цілому містить суттєві викривлення;
- ❖ аудитор не може отримати достатні і належні докази для того, щоб дійти висновку, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвих викривлень (обмеження обсягу аудиту);
- ❖ фінансова звітність, складена згідно з вимогами концептуальної основи достовірного подання, все одно не забезпечує достовірного подання і розкриття

фінансової інформації (трапляється за дуже рідкісних обставин).

МСА 705 «Модифіковані думки у звіті незалежного аудитора» *модифіковані думки* залежно від суттєвості виявлених причин модифікації поділяє на три типи:

- ❖ умовно-позитивна думка;
- ❖ негативна думка;
- ❖ відмова від висловлення думки.

Судження аудитора щодо вибору того чи іншого типу модифікації залежить від оцінки ним рівня суттєвості викривлення або обмеження аудиту (Таблиця 1).

Таблиця 1

Характеристика типів модифікованих думок аудитора

Характер питання, у зв'язку з яким виникає необхідність модифікації	Судження аудитора щодо всеохоплюваності впливу (можливого впливу) на фінансову звітність	
	Вплив суттєвий, але НЕ всеохоплюючий	Вплив суттєвий І всеохоплюючий
Фінансова звітність містить суттєві викривлення	Умовно-позитивна думка	Негативна думка
Неможливо отримати достатні і прийнятні аудиторські докази	Умовно-позитивна думка	Відмова від надання думки

ТЕМА 10. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СУБ'ЄКТІВ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Сертифікація аудиторів України
2. Порядок створення і діяльності аудиторських фірм
3. Організація роботи аудиторів
4. Аудит у комп'ютерному середовищі

1. Сертифікація аудиторів України

Для отримання кваліфікаційного сертифіката претенденту необхідно пройти дві процедури: (попередній етап) вибіркове тестування та усний іспит на отримання сертифіката.

Сертифікат – це офіційний документ, який засвідчує рівень знань і надає право на здійснення аудиту.

Сертифікати бувають:

- ❖ серії А – для перевірки усіх господарюючих суб'єктів, окрім банків

❖ серії Б – для перевірки банківських установ.

Право на отримання сертифіката мають особи, які здобули вищу економічну чи юридичну освіту (не нижче освітнього рівня спеціаліста або магістра), мають певні знання з аудиту і досвід роботи не менше трьох років підряд за фахом помічника аудитора, бухгалтера, фінансиста, економіста, ревізора, юриста, та склали іспит. Також обов'язковою умовою отримання сертифікату є відсутність судимості особи за корисливі злочини.

За умови здачі іспиту видається сертифікат терміном до п'яти років.

Після отримання сертифіката аудитора України, аудитор виголошує клятву, у якій клянеться суворо виконувати свої професійні обов'язки і закони України, вимагати цього від інших.

Коли закінчується термін чинності сертифіката (п'ять років), аудитори мають право на продовження його дії за певних умов.

Усі сертифіковані аудитори України зобов'язані щороку вдосконалювати свої професійні знання за сорокагодинною програмою, затвердженою АПУ. Удосконалення професійних знань аудиторів є однією з умов продовження дії сертифікату.

2. Порядок створення і діяльності аудиторських фірм

Крім сертифіката для здійснення самостійної аудиторської діяльності, аудиторські фірми (аудитори) повинні пройти реєстрацію в Аудиторській палаті України (АПУ) і отримати свідоцтво встановленого зразка про внесення до Реєстру суб'єкта аудиторської діяльності.

Аудиторська діяльність включає в себе нормативно-правове, організаційне та методичне забезпечення аудиту, практичне виконання перевірок (сам аудит) і надання аудиторських послуг.

Чинним законодавством передбачено, що аудиторські перевірки мають право здійснювати сертифіковані аудитори, які:

- ❖ можуть працювати самостійно (за наявності Сертифіката та Витягу з Реєстру аудиторів та аудиторських фірм)
- ❖ або в складі аудиторської фірми.

Всього в Україні близько 1500 суб'єктів аудиторської діяльності (75% - аудиторські фірми; 25% - приватні аудитори), проте спостерігається тенденція до зниження кількості.

Аудиторська фірма – це організація, установчими документами якої передбачено винятково аудиторську діяльність; директором є сертифікований аудитор; розмір частки засновників (учасників, акціонерів) не аудиторами, у статутному капіталі не перевищує

30%; фірма пройшла державну реєстрацію як аудиторська і отримано свідоцтво про реєстрацію.

Аудиторські фірми, в залежності від участі в них аудиторів різних країн, можна поділити на:

- ❖ національні;
- ❖ міжнародні.

В національних аудиторських фірмах працюють лише аудитори України.

Міжнародні аудиторські фірми – це спільні підприємства, в яких беруть участь аудитори різних країн. Протягом останніх років на український ринок вийшла «Велика четвірка» – чотири всесвітньо відомі аудиторські фірми (річний прибуток яких обчислюється сотнями мільйонів доларів), усі вони мають свої представництва у Києві):

- ❖ Price Waterhouse Coopers (PwC) – Роберт Х.Монтгомері («Аудит Монтгомері) був засновником аудиторської фірми Coopers;
- ❖ Deloitte Touche Tohmatsu Limited;
- ❖ Ernst & Young;
- ❖ KPMG .

3. Організація роботи аудиторів

У широкому розумінні організація роботи – це система заходів, яка забезпечує раціональне використання робочої сили: розстановку працівників у процесі виробництва; розподіл, кооперацію і методи роботи, нормування та стимулювання роботи, організацію робочих місць та їх обслуговування, створення нормальних умов праці, контроль за якістю роботи аудиторів.

Організація праці аудитора має передбачати таке:

- ❖ розподіл і планування роботи;
- ❖ нормування і стимулювання роботи;
- ❖ організацію робочих місць, технічне, інформаційне обслуговування аудиторського процесу;
- ❖ контроль якості роботи;
- ❖ облік роботи аудиторів.

Контроль за якістю роботи аудиторів може бути залежним, якщо його виконують працівники свого підприємства, і незалежним, якщо його здійснює інший аудитор-партнер, не пов'язаний з клієнтом щодо аудиту. Усі ці види контролю є внутрішніми. Можливий також зовнішній контроль – з боку Співки аудиторів України, Аудиторської палати України або за їх дорученням з боку іншої аудиторської фірми.

Основні вимоги до контролю якості аудиторських робіт встановлює МСА 220

“Контроль якості аудиторської роботи”. Це цілісна система заходів, що передбачає:

- ❖ керівництво аудитом;
- ❖ контроль за аудитом;
- ❖ аналіз проведеного аудиту;
- ❖ процедури контролю якості аудиторських робіт.

4. Аудит у комп'ютерному середовищі

Аудит у комп'ютерному середовищі слід розглядати як сукупність двох взаємопов'язаних і взаємозумовлених напрямів:

- ❖ проведення аудиту на підприємстві, де клієнт використовує для обробки, зберігання, взаємозв'язку інформаційних систем управління та внутрішнього контролю комп'ютерну техніку;
- ❖ проведення аудиту з використанням комп'ютерних програм контролю й тестування.

Можливе також комбінування цих напрямів, що в практиці трапляється найчастіше.

Комп'ютерне середовище є інформаційною підсистемою (інструментарієм), за допомогою якої обробляються, зберігаються інформаційні потоки, здійснюється бухгалтерський облік, реалізується система управління та внутрішнього контролю. Аудитору необхідно оцінити вплив системи електронної обробки даних клієнта та процес аудиту на основі глибокого аналізу та розуміння таких чинників:

- ❖ вплив комп'ютерного середовища на систему обліку та внутрішнього контролю.
- ❖ вплив комп'ютерного середовища на оцінку ризиків.
- ❖ оптимальне виконання процедур контролю і максимальне зниження ймовірності виникнення неправильних висновків і рекомендацій за визначеними чинниками та рівня ризику комп'ютерного середовища.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Проведення практичних занять має на меті допомогти студентам закріпити теоретичні знання та набути практичних навиків аудиту.

На практичних заняттях студенти відповідають на питання семінарських занять, на контрольні питання, виступають з доповідями і рефератами та виконують практичні завдання.

Крім того, на практичних заняттях протягом семестру студенти повинні належним чином вирішити практичні завдання, оформити їх у вигляді Аудиторського висновку та фрагменту Звіту за результатами аудиторської перевірки та здати на перевірку

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема 1. Теоретичні засади аудиторської діяльності

План семінарського заняття:

1. Виникнення та розвиток аудиту.
2. Аудит у національній системі фінансово-економічного контролю.
3. Суть аудиту, його функції.
4. Предмет аудиту.
5. Об'єкти аудиту.
6. Класифікація організаційних форм аудиту.

Контрольні питання:

1. Обґрунтуйте потребу розвитку аудиту в світі (теорія агентів, теорія мотивації, теорія потенційного інвестора).
2. Розкрити зміст поняття «аудит».
3. Навести і охарактеризувати 10 постулатів аудиту.
4. Дати характеристику основних історичних аспектів аудиту.
5. Пояснити функціональні завдання аудиту, навести приклади.
6. Чи може бути аудит добровільним?
7. В яких випадках аудит є обов'язковим?
8. Що є предметом аудиторської діяльності?
9. Розкрити поняття «об'єкт аудиту».
10. Які є організаційні форми аудиту, навести приклад кожної організаційної форми.

Практичне завдання 1. Пов'язати дати з відповідними подіями в історії розвитку аудиту.

№	Дата	№	Подія
1	1631 рік	А	Перша бухгалтерська перевірка в Америці.
2	1888 рік	Б	Прийняття в Україні Закону «Про аудиторську діяльність»
3	1993 рік	В	Спроби створення організації аудиторів в Росії
4	1998 рік	Г	Затвердження Кодексу професійної етики аудиторів України
5	2004 рік	Д	Застосування Міжнародних стандартів аудиту в якості Національних

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Дата	1	2	3	4	5
Подія					

Практичне завдання 2. Пов'язати бачення авторів з відповідним визначенням предмету аудиту.

№	Автори	№	Визначення предмету аудиту
1	М.Т. Білуха	А	Господарська діяльність підприємства та інформація про неї
2	Ф.Ф. Бутинець	Б	Факти, які відображені у фінансових звітах
3	Б.І. Валуєв, Г.М. Давидов, Б.Ф. Усач	В	Стан економічних, організаційних, інформаційних та інших характеристик системи, що перебувають у сфері аудиторської оцінки
4	В.С. Рудницький	Г	Інформація, функціонування систем господарського механізму
5	Н.І. Дорош	Д	Процес розширеного відтворення суспільно необхідного продукту
6	Р.А. Алборов	Е	Інформація про факти (явища та процеси) господарської діяльності суб'єкта аудиторського контролю
7	О.А. Петрик	Ж	Річна фінансова бухгалтерська звітність підприємств

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Автор	1	2	3	4	5	6	7
Відповідне визначення							

Практичне завдання 3. Пов'язати бачення авторів з відповідним визначенням методу аудиту.

№	Автори	№	Визначення методу аудиту
1	В.Я.Савченко, О.А.Зотов, С.А. Кириленко	А	Метод аудиторського контролю – це сукупність методичних прийомів контролю процесів розширеного відтворення суспільно необхідного продукту і додержання його

№	Автори	№	Визначення методу аудиту
			законодавчого та нормативно-правового регулювання в умовах ринкової економіки
2	Б.І. Валусь, Г.М.Давидов	Б	Система основних підходів та способів дослідження фактів господарського життя, які відповідають предмету та завданням аудиту як галузі знань
3	М.Т. Білуха, О.А. Петрик, Б.Ф. Усач	В	Метод аудиту – це сукупність прийомів, за допомогою яких оцінюється стан об'єктів, що вивчаються Метод аудиторського контролю – це сукупність методичних прийомів контролю процесів розширеного відтворення суспільно необхідного продукту і додержання його законодавчого та нормативно-правового регулювання в умовах ринкової економіки
4	В.С. Рудницький	Г	Сукупність прийомів і способів, за допомогою яких ведеться дослідження предмета та об'єктів аудиторської діяльності
5	Ф.Ф. Бутинець	Д	Метод аудиту – це сукупність спеціальних прийомів, за допомогою яких оцінюють стан об'єктів, що підлягають вивченню Система основних підходів та способів дослідження фактів господарського життя, які відповідають предмету та завданням аудиту як галузі знань

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Автор	1	2	3	4	5
Відповідне визначення					

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема 2. Регулювання аудиторської діяльності в Україні

План семінарського заняття:

1. Державне регулювання.
2. Професійне регулювання.
3. Нормативне регулювання аудиторської діяльності.
4. Стандарти аудиту.
5. Інформаційне забезпечення аудиту.
6. Постулати аудиту

Контрольні питання:

1. Назвати органи державного регулювання аудиторської діяльності.
2. Навести органи професійного регулювання аудиторської діяльності.

3. Представити та проаналізувати організаційну структуру Аудиторської палати України.

4. Вказати скільки існує груп і яких саме груп міжнародних стандартів аудиту, які діють в Україні в якості національних.

5. Навести морально-етичні принципи діяльності аудиторських підприємств.

6. Що становить інформаційне забезпечення аудиту.

Практичне завдання 4. Пов'язати суттєві моменти формування механізму визначення методу аудиту із відповідними складовими.

№	Суттєві моменти формування методу	№	Складові, елементи логічної системи знання про аудит на яких ґрунтуються суттєві моменти формування метода аудиту
1	Тип побудови науки. Прийоми, способи, правила	А	Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики. Міжнародна концептуальна основа завдань із надання впевненості
2	Формування судження дослідника	Б	<p>1. Базис науки про аудит. Загально філософські настанови про процес взаємодії категорій «істинність», «правильність», «істина», «судження». Судження є логічною формою, у якій виражається істина. Судження може мати позитивну або негативну форму. При формуванні уяви про об'єкт у аудитора може виникнути як позитивне, так і негативне судження.</p> <p>2. Концепція аудиту Р. Адамса. Вчений висунув концепцію класифікувати всю різноманітність підходів в аудиті залежно від природи впевненості, яку висловлює аудитор (позитивну або негативну), і на цій основі виділив повноцінний аудит, або просто аудит, супутні аудиту послуги.</p> <p>3. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики. Концептуальна основа Міжнародних стандартів аудиту. При проведенні аудиту у висновках висловлюється позитивна впевненість щодо твердження</p>
3	Уявлення дослідника про стан об'єктів, що	В	<p>1. Базис науки про аудит. Система Р.Декарта</p> <p>2. Концепція тестового аудиту. Система</p>

№	Суттєві моменти формування методу	№	Складові, елементи логічної системи знання про аудит на яких ґрунтуються суттєві моменти формування метода аудиту
	перебувають у сфері економічної оцінки позитивна		Р.Монтгомері: ідея про те, що продукт аудиторської праці – думка, судження аудитора 3. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики. Міжнародна концептуальна основа завдань з надання впевненості. Думка аудитора у формі, що відповідає завданню з надання впевненості буде складовою частиною письмового висновку
4	Дії відповідальних осіб	Г	Змішаний тип побудови науки про аудит, пов'язаний з передбаченням результатів досліджень на основі минулого досвіду і узагальнень на основі базису (принципів, постулатів, законів) та використанням загальноприйнятих методів, прийомів, способів, правил

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Моменти формування методу	1	2	3	4
Відповідні складові				

Практичне завдання 5. Вкажіть зміст кожного аспекту системи наукових знань, розмістивши їх характеристики в необхідній послідовності.

№	Аспект	№	Зміст, характеристика
1	Логічний	А	Характеризують такі ознаки: теоретичне знання; емпіричне знання – знання, накопичене в практичній роботі; парадигмальне знання української школи аудиту; інструментальне знання і навички за технологією дослідницької роботи, методи наукових досліджень; інструментальне знання, основою якого є стандарти аудиту
2	Мовний	Б	Епістемологічний підхід, при якому увага зосереджується на системі наукового економічного знання
3	Методологічний	В	Характеризують такі елементи: підстави; закони; принципи; специфічні поняття – «філософські установки і ціннісні

№	Аспект	№	Зміст, характеристика
			чинники»; постулати; поняття і категорії; теорії; концепції; ідеї
4	Функціональний	Г	Структура наукового економічного знання в цьому аспекті визначається диференціацією наукових парадигм (науково-дослідних програм) і сформованих на їх основі наукових напрямів, шкіл і традицій
5	Змістовний	Д	Ця підсистема аудиту – референційно-емпірична. Референційна з погляду використаної інформації про об'єкти аудиту і емпірична з погляду застосування емпіричних термінів у науці

Отримані результати оформити у вигляді нижченаведеної таблиці

Аспект	1	2	3	4	5
Характеристика					

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Тема 3. Планування, стадії та процедури аудиту

План семінарського заняття:

1. Загальні принципи планування аудиторських перевірок.
2. Види планових документів.
3. Стадії аудиту.

Контрольні питання:

1. Що є метою планування аудиту?
2. Визначити місце планування в організаційних етапах аудиту.
3. Дати характеристику основних принципів планування
4. Які джерела використовуються при плануванні?
5. Вимоги до складання та структури загального плану та програми аудиту.
6. Навести приклади дій аудитора на кожній стадії аудиту.
7. На якій стадії аудиту здійснюється написання аудиторського висновку?

Тема 4. Аудиторські докази і аудиторські тести

План семінарського заняття:

1. Інформаційне забезпечення аудиту та вимоги до нього.
2. Поняття про аудиторські докази.

3. Джерела аудиторських доказів.

Контрольні питання:

1. Дати визначення понять «юридичні докази» та «аудиторські докази»
2. Сформулювати загальну мету одержання аудиторських доказів: підтвердження порушень чи спростування порушень?
3. Як класифікують докази в аудиті?
4. Охарактеризувати докази за критерієм їх достовірності.
5. Дати характеристику факторів, що впливають на достовірність доказів.
6. Пояснити функціональне призначення експертної оцінки та інвентаризації як засобу одержання доказів в аудиті.

Практичне завдання 6. Напроти кожної стадії аудиту проставити відповідну відповідь («так» - є така стадія, «ні» - така стадія в аудиті відсутня).

№	Стадії аудиту	Відповідь (так «+» / ні «-»)
А	Вступна стадія	
Б	Дослідницька стадія	
В	Підготовчо-узгоджувальна стадія	
Г	Основна стадія	
Д	Головна стадія	
Е	Завершальна стадія	
Ж	Кінцева стадія	
З	Погоджувальна стадія	

Практичне завдання 7. На якій стадії аудиту відбувається передача аудиторського висновку замовнику? («так» - на даній стадії, «ні» - на даній стадії аудиту не відбувається).

№	Стадії аудиту	Відповідь (так «+» / ні «-»)
А	Вступна стадія	
Б	Дослідницька стадія	
В	Підготовчо-узгоджувальна стадія	
Г	Основна стадія	
Д	Головна стадія	
Е	Завершальна стадія	
Ж	Погоджувальна стадія	

Практичне завдання 8. Із нижченаведених документів обрати відповідні до кожної стадії аудиту.

Назва документів:

1. Договір на проведення аудиту
2. Загальний план аудиту
3. Робоча програма аудиторської перевірки
4. Документація за результатами проведеного аналізу й оцінки системи бухгалтерського обліку
5. Документація щодо оцінки стану внутрішнього контролю
6. Документація з виявлення і визначення ступеня аудиторського ризику
7. Баланс підприємства-замовника аудиту
8. Звіт про фінансові результати підприємства-замовника аудиту
9. Акт приймання-передачі виконаних робіт
10. Аудиторський висновок
11. Аудиторські тести
12. Протоколи загальних зборів акціонерів
13. Звіт аудитора за результатами проведеного аудиту
14. Витяг із висновку внутрішнього аудиту
15. Інформація надана попереднім аудитором.

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці

Стадія аудиту	Дослідницька	Підготовчо-узгоджувальна	Основна	Завершальна
Номер документа				

Практичне завдання 9. Обрати відповідну послідовність кроків при отриманні аудитором доказів.

Етапи	№	Зміст, характеристика
Крок 1	А	Оцінка достатності й відповідності доказів.
Крок 2	Б	Виконання подальших процедур, чітко пов'язаних із визначеними ризиками, із застосуванням перевірок, спостережень, підтверджень, перерахунків, повторного виконання деяких процедур, аналітичних процедур та запитів. Ці подальші процедури включають процедури перевірки на суттєвість з отриманням підтверджуючої інформації з джерел, незалежних від відповідальної сторони та залежно від природи предмета завдання, тестів ефективності системи контролю.
Крок 3	В	Відповідь на оцінені ризики, яка б включала в себе розроблення загальних підходів до ризиків та визначення природи, часу й обсягу подальших процедур.

Етапи	№	Зміст, характеристика
Крок 4	Г	Оцінка на основі цього розуміння ризиків, що інформація з предмета завдання може бути суттєво перекручена.
Крок 5	Д	Отримання розуміння предмета та інших обставин завдання, що включає залежно від предмета завдання розуміння внутрішнього контролю.

Отримані результати оформити у вигляді нижченаведеної таблиці

Кроки	1	2	3	4	5
Характеристика					

Практичне завдання 10. Пов'язати види аудиторських доказів з відповідними класифікаційними ознаками.

№	Класифікаційна ознака	№	Види аудиторських доказів
1	Стадії аудиторського процесу	А	Прямі Непрямі
2	Процедури, внаслідок яких отримані аудиторські докази	Б	Дослідницька Підготовчо-узгоджувальна, Основна, Завершальна
3	Джерела отримання доказів	В	Фактичного контролю Підтвердження Документального контролю Спостереження Опитування Аналітичні
4	Форма подання	Г	Первинні Вторинні
5	Відношення до об'єктів аудиту	Д	Матеріальні Усні

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Ознака	1	2	3	4	5
Докази					

Практичне завдання 11. Пов'язати види інформації, що використовується в аудиті з відповідними класифікаційними ознаками.

№	Класифікаційні ознаки	№	Види інформації в аудиті
1	Зміст інформації	А	Аналітична

№	Класифікаційні ознаки	№	Види інформації в аудиті
			Синтетична
2	Характер оцінки об'єктів аудиту	Б	Вхідна Проміжна Підсумкова
3	Суб'єкт аудиту	В	Оперативна Поточна Прогнозна
4	Пізнавальність інформації	Г	Тривалого зберігання Нетривалого зберігання
5	Спосіб відображення	Д	Сформована вручну У напівавтоматичному режимі В автономному режимі
6	Спосіб подання	Е	Алфавітна Цифрова Алфавітно-цифрова Графічна
7	Ступінь інформаційної деталізації	Ж	Законодавча Планово-нормативна Договірна Технологічна
8	Період формування інформації	З	Директивна Розпорядна Звітна
9	Ступінь перетворення інформації в процесі обробки	І	Оперативного обліку Бухгалтерського обліку і звітності Внутрішнього контролю
10	Джерела отримання	К	Внутрішня Зовнішня
11	Ступінь доказовості	Л	Загальна Конкретна
12	Ступінь деталізації	М	Доказова Недоказова
13	Тривалість зберігання	Н	Релевантна

№	Класифікаційні ознаки	№	Види інформації в аудиті
			Нерелевантна
14	Спосіб формування інформації	О	Пряма Непряма Опосередкована

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Відповідь														

Практичне завдання 12. Пов'язати види аудиторських тестів з відповідними їх характеристиками.

№	Види тестів	№	Характеристика, ознака
1	Ротаційні тести	А	Використовуються з метою подальшого контролю операцій, що здійснюються
2	Глибинні тести	Б	Порядок, відповідно до якого об'єкти, що підлягають аудиторській перевірці, вибираються аудитором по черзі
3	Тести слабких місць	В	Форма поглибленого тесту, яку використовують для вивчення системи в цілому
4	Наскрізні тести	Г	Вибірка операцій, що перевіряються на всіх стадіях облікового процесу
5	Цілеспрямовані тести	Д	Призначені для перевірки конкретного аспекту обліково-аналітичної роботи, де аудитор припускає наявність помилок

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Вид тестів	1	2	3	4	5
Характеристика					

Практичне завдання 13. Пов'язати аудиторські докази і тести з відповідними правильними їх характеристиками.

№	Докази і тести	№	Характеристика, зміст
1	Вторинний документ	А	застосовують для отримання аудиторських доказів щодо відповідності структури та ефективності функціонування систем обліку і внутрішнього аудиту.
2	Аудиторські докази	Б	порядок, відповідно до якого об'єкти, що підлягають аудиторській перевірці, вибираються аудитором по

№	Докази і тести	№	Характеристика, зміст
			черзі, на принципах ротації.
3	Прямі докази	В	прямі докази
4	Головна книга	Г	певна вибірка операцій, що перевіряються на всіх стадіях облікового процесу.
5	Облікові записи	Д	призначені для перевірки конкретного аспекту обліково-аналітичної роботи, де аудитор припускає наявність помилок.
6	Тести системи контролю	Е	це інформація, отримана аудитором при підготовці висновків, на яких ґрунтується аудиторський звіт.
7	Наскрізні тести	Ж	використовують з метою подальшого контролю операцій, що здійснюються.
8	Тести слабких місць	З	це дані, що підтверджуються первинними документами й обліковими записами.
9	Цілеспрямовані тести	І	носії спеціального формату у вигляді відомостей, ордерів, призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, обґрунтування та узагальнення інформації з первинних документів, прийнятих до обліку.
10	Ротаційні тести	К	документ, що є результатом аналітико-синтетичної та іншої переробки одного або кількох документів.
11	Глибинні тести	Л	форма поглибленого тесту, яку використовують для вивчення системи в цілому.
12	Матеріальні і нематеріальні	М	регістр синтетичного обліку, де відображаються залишки на початок і кінець звітної періоду і обороти за дебетом і кредитом рахунків

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Докази, тести	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Характеристика												

Практичне завдання 14. Пов'язати наведені питання з процесу отримання аудиторських доказів з їх правильними відповідями.

№	Питання	№	Відповідь
1	Аудиторські докази це -	А	Внутрішні і зовнішні.
2	Нематеріальні докази це -	Б	Матеріальні і нематеріальні.

№	Питання	№	Відповідь
3	Прямі докази поділяються на:	В	Перелік методів та порядок їх застосування аудитором для оцінки ефективності функціонування системи обліку і внутрішнього контролю.
4	Залежно від джерел інформації докази поділяють на:	Г	Якість інформації, яка забезпечує відсутність у ній помилок і виправлень, відображає незалежну інформацію.
5	За характером докази поділяють на:	Д	Перевірка, спостереження, опитування, підрахунки, підтвердження, аналітичні процедури.
6	Тести самоконтролю це -	Е	Інформація, одержана аудитором при підготовці висновків, на якій ґрунтується аудиторський звіт.
7	Надійність аудиторських доказів це -	Ж	Моментні явища, а також контрагенти підприємства на якому проводиться аудит.
8	Процедури перевірки на суттєвість поділяють на:	З	Візуальні, документальні та усні
9	Які процедури застосовують для одержання аудиторських свідчень	І	Відсутність інформації може істотно вплинути на достовірність фінансової звітності.
10	Інформація вважається суттєвою якщо	К	Документальні перевірки операцій та залишків і аналітичні процедури

Отримані результати оформити у вигляді нижченаведеної таблиці

Питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Відповідь										

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Тема 5. Вибіркові дослідження в аудиті

План семінарського заняття:

1. Необхідність вибірових досліджень.
2. Методи вибірового дослідження в аудиті

Контрольні питання:

1. Необхідність використання вибіркового дослідження.
2. Генеральна сукупність.
3. Принцип екстраполяції та метод стратифікації
4. Ризик вибіркового методу (ризик неефективності вибіркового методу).
5. Ризик, не пов'язаний з використанням вибіркового методу.
6. Атрибутивний (якісний) метод вибіркового дослідження в аудиті.
7. Варіаційний (монетарний) метод вибіркового дослідження в аудиті.

Тема 6. Виявлення помилок і шахрайства

План семінарського заняття:

1. Класифікація помилок і шахрайства
2. Оцінка ризику
3. Процедури виявлення помилок і шахрайства.

Контрольні питання:

1. Шахрайство і помилка – визначення понять
2. Наявність шахрайства і/або помилок. Наявність умислу
3. Сумніви в чесності або компетентності керівництва.
4. Несприятливі внутрішні та зовнішні умови розвитку бізнесу.
5. Незвичайні операції.
6. Проблеми отримання достатньої і належної інформації.
7. Процедури контролю повноти даних.
8. Процедури контролю точності.
9. Процедури контролю за додержанням законності господарських операцій (процедури на дозволеність).
10. Процедури надання дозволів.
11. Процедури контролю за збереженням активів.
12. Модифіковані (додаткові) процедури.
13. Дії аудитора у разі виявлення помилок та шахрайства.

Практичне завдання 15. Пов'язати загальні питання аудиту з відповідними правильними відповідями.

№	Питання	№	Відповідь
1	Метод аудиту	А	Сукупність способів та прийомів, які використовують для дослідження стану об'єктів, що вивчаються
2	Мета аудиту фінансової звітності	Б	Стан економічних, організаційних, інформаційних та інших характеристик системи, що перебуває в

№	Питання	№	Відповідь
			сфері аудиторської оцінки
3	Завдання аудиту	В	Висвітлення в аудиторському висновку інформації про те, чи відповідає фінансова звітність в усіх суттєвих аспектах інструкціям, які регламентують порядок підготовки і подання фінансових звітів
4	Предмет аудиту	Г	Збирання та обробка достовірної інформації про господарсько-фінансову діяльність суб'єкта господарювання та формування на цій основі аудиторських висновків

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Питання	1	2	3	4
Відповідь				

Практичне завдання 16. Пов'язати загальні питання з аудиту і відповідні правильні відповіді до них.

№	Питання	№	Відповідь
1	Предмет аудиту – це	А	Розповсюдження результатів перевірки на всю генеральну сукупність
2	Метод аудиту – це	Б	Розмір помилки, передбачений аудитором у загальній сукупності
3	Завдання аудиту – це	В	Дані, що підтверджуються первинними документами й обліковими записами
4	Аудиторські докази – це	Г	Формулювання умовно-позитивного (із застереженням) висновку
5	Прямі докази – це	Д	Процес розподілу генеральної сукупності на дрібніші підсукупності, кожна з яких має свою власну характеристику
6	Генеральна сукупність – це	Е	Завдання коригування і санації, оперативного контролю та аналізу, завдання стратегічного аналізу
7	Принцип екстраполяції –	Ж	Стан економічних, організаційних, інформаційних та інших характеристик системи, що знаходиться в сфері аудиторської оцінки
8	Метод стратифікації – це	З	Збирання та обробка достовірної інформації про господарсько-фінансову діяльність суб'єкта

№	Питання	№	Відповідь
			господарювання і формування на цій основі аудиторських висновків
9	Припустима максимальна помилка – це	I	Висвітлення аудитором висновку про те, чи відповідає фінансова звітність в усіх суттєвих аспектах інструкціям, які регламентують порядок підготовки і представлення фінансових звітів
10	Очікувана помилка – це	K	Договору між аудитором (аудиторською фірмою) та замовником
11	Наявність нефундаментальних непевностей та (або) незгод є підставою для:	L	Інформація, одержана аудитором при підготовці висновків, на яких ґрунтується аудиторський звіт
12	Наявність фундаментальної незгоди є підставою для:	M	Сукупність способів, прийомів, використовуваних для дослідження стану об'єктів, що вивчаються
13	Метою аудиту фінансової звітності є	H	Набір інформації, стосовно якої аудитор хотів би зробити аудиторську вибірку
14	Функціональні завдання аудиту – це	O	Надання негативного висновку
15	Аудит проводиться на підставі	P	Максимальне значення помилки в сукупності даних, яка стає суттєвою за умови прийняття рішення про ефективність вибіркової перевірки

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Відповідь															

Практичне завдання 17. Пов'язати загальні питання аудиту з відповідними варіантами відповіді.

№	Питання	№	Відповіді
1	За відношенням до суб'єкту аудиту	A	Однорідні Комплексні
2	Об'єкти аудиту	B	Внутрішнього аудиту

№	Питання	№	Відповіді
			Зовнішнього аудиту
3	Види перевірок	В	Комп'ютерного контролю Ручного контролю
4	Стадії аудиту	Г	Утворення підприємства Постачання Виробництва Реалізації Закриття підприємства
5	Види аудиторського контролю	Д	До складання річної звітності Після складання річної звітності
6	Період здійснення аудиту	Е	Фінансово-інвестиційного Одержання доходів Придбання і витрачання Виробництва
7	За відношенням до використання методичних прийомів	Ж	Погоджені Незалежні
8	За змістом процесу аудиту	З	Загальні Часткові
9	Використання електронної обробки даних	І	Оцінка внутрішнього контролю Тестування контрольних моментів Перевірки господарських операцій за змістом аналітичних процедур
10	Цикли господарських операцій	К	Дослідницька Підготовчо-узгоджувальна Основна Завершальна
11	Господарські процеси	Л	Основні Допоміжні

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Відповідь											

Практичне завдання 18. Напроти кожної з перелічених дій вказати ті, які має вчинити аудитор при виявленні помилок чи шахрайства при проведенні аудиторських перевірок («так» - має вчинити цю дію, «ні» - не повинен вчинити цю дію).

№	Дії аудитора	Відповідь (так «+» / ні «-»)
А	Повідомити замовника аудиту про виявлені незначні помилки чи факти шахрайства	
Б	Повідомити компетентні органи про виявлення факту шахрайства на підприємстві, що підлягає перевірці	
В	Підготувати аудиторський висновок з коригуванням на всі виявлені помилки та факти шахрайства	
Г	Аудитор зобов'язаний повідомляти замовника аудиту про всі виявлені факти зловживань працівників бухгалтерії	
Д	Аудитор зобов'язаний надавати інформацію про факти порушень законодавства стороннім особам	

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема 7. Аудиторський ризик і методи його визначення

План семінарського заняття:

1. Поняття аудиторського ризику.
2. Види аудиторських ризиків.
3. Внутрішні та зовнішні ризики.
4. Оцінка системи внутрішнього контролю підприємства.
5. Основні підходи до оцінки аудиторського ризику.

Контрольні питання:

1. Охарактеризувати поняття «аудиторський ризик».
2. Навести приклади кожного з видів аудиторських ризиків.
3. Порівняти види ризику за ступенем відповідальності аудитора.
4. Які фактори впливають на властивий ризик?
5. Від чого залежить кількість тестів при визначенні величини ризику контролю?
6. Проаналізувати існуючі системи оцінки аудиторських ризиків.
7. Навести формулу, яку використовують українські фахівці при оцінці аудиторського ризику

Тема 8. Аудиторська оцінка системи внутрішнього аудиту і контролю

План семінарського заняття:

1. Сутність внутрішнього аудиту
2. Об'єкти і суб'єкти внутрішнього аудиту
3. Методичні прийоми внутрішнього аудиту.

4. Аналіз та оцінка матеріалів внутрішнього аудиту.
5. Контроль виконання рекомендацій і пропозицій внутрішнього аудитора

Контрольні питання:

1. Охарактеризувати поняття «внутрішній аудит».
2. Яка роль внутрішнього аудиту в системі управління підприємством?
3. Як подають інформацію про результати проведеного внутрішнього аудиту?
4. Як впливає ефективність внутрішнього аудиту на зовнішній аудит?
5. Чим відрізняється реалізація матеріалів внутрішнього і зовнішнього аудиту?
6. Які методичні прийоми застосовуються у внутрішньому аудиті?
7. Яким чином організується контроль за виконанням результатів внутрішнього аудиту?
8. У якій формі подаються рекомендації та пропозиції внутрішнього аудитора?

Практичне завдання 19. Пов'язати види об'єктів аудиту з відповідними класифікаційними ознаками.

№	Класифікаційна ознака	№	Види об'єктів
1	Складність об'єктів	А	Внутрішній, зовнішній
2	Зв'язок об'єктів з часом	Б	Постійна, періодична, разова аудиторська оцінка
3	Відношення об'єктів до різних видів аудиту	В	Активи, господарські процеси, пасиви, результати діяльності, форми управління, методи управління, функції управління
4	Характер оцінки стану об'єктів	Г	Процеси та інші сторони функціонування (економічні, організаційні, інформаційні, технологічні процеси)
5	3-й рівень об'єктів	Д	Складні, прості
6	Термін перебування об'єктів у полі діяльності аудиту	Е	Якість, кількість; тільки якість; тільки кількість
7	Вид об'єктів аудиту	Ж	Виробництво основне, допоміжне, обслуговуюче, підготовка виробництва, управління, постачання і збут
8	1-й рівень об'єктів	З	Минулий, теперішній, майбутній

№	Класифікаційна ознака	№	Види об'єктів
9	Відношення об'єктів до сфери діяльності	І	Юридичні і фізичні особи
10	Об'єкт	К	Окремі документи (первинні і вторинні)
11	2-й рівень об'єктів	Л	Це взаємопов'язані сторони функціонування системи, що вивчається, стан якої може бути оцінений кількісно і якісно.

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Ознаки	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Об'єкти										

Практичне завдання 20. Пов'язати види аудиту з відповідними їх характеристиками.

№	Види аудиту	№	Характеристика, зміст
1	Запобіжний	А	Аудит, при якому перевіряються всі документи і реєстри бухгалтерського обліку, на основі яких складена фінансова звітність підприємства, що перевіряється.
2	Перманентний	Б	Аудит, що передбачає перевірку менш ніж 100% бухгалтерських документів.
3	Ретроспективний	В	Аудит, при якому одна частина бухгалтерських документів та іншої інформації вивчається суцільним методом дослідження, а інша — вибірково.
4	Стратегічний	Г	Аудит, який має запобігати різного роду конфліктним ситуаціям у фінансово-господарській діяльності до виникнення їх, тобто на стадії підготовки технології виробництва до проведення маркетингових операцій тощо.
5	Спеціальний	Д	Аудит, який проводиться безперервно у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Метою його є забезпечення інформацією про відхилення виробничих процесів від заданих параметрів, про фінансову стабільність у маркетинговій діяльності, конкурентоспроможність виготовленої продукції на внутрішньому і зарубіжному ринках

№	Види аудиту	№	Характеристика, зміст
6	Обов'язковий	Е	Аудит, який здійснюється після виконання господарських операцій, здебільшого за минулий рік.
7	Ініціативний	Ж	Аудит, який вивчає питання стратегії розвитку фірми, компанії на перспективу.
8	Початковий	З	Аудит конкретних питань діяльності господарюючого суб'єкта, виконання визначених процедур, норм і правил з метою підтвердження законності, добросовісності та ефективності здійснення окремих операцій та правильність їх відображення в обліку.
9	Погоджений	І	Аудит який здійснюється на вимогу законодавства.
10	Суцільний	К	Добровільний аудит, який проводиться за рішенням господарюючого суб'єкта.
11	Вибірковий	Л	Аудит, який проводиться для даного клієнта вперше аудиторською фірмою.
12	Комбінований	М	Аудит, який повторюється. Виконується аудитором або аудиторською фірмою регулярно і ґрунтується на обізнаності із специфікою клієнта внаслідок тривалого спілкування з ним.
13	Бухгалтерський	Н	Аудит стану, організації та ведення обліку, правильності складання звітності.
14	Управлінський та (або) операційний	О	Аудит діяльності підприємства або його окремих підрозділів з метою надання рекомендацій щодо ефективності діяльності суб'єкта господарювання.
15	Аудит фінансової звітності	П	Аудит повноти та достовірності складання фінансової звітності суб'єкта господарювання.
16	Екологічний	Р	Аудит впливу діяльності підприємства на стан та зміну навколишнього середовища та дотримання екологічних норм.

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Вид аудиту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Характеристика																

Практичне завдання 21. На основі інформації, що наведена нижче вказати які елементи і ознаки притаманні відповідному виду аудиту

А	Б	В
- Суцільний - Вибірковий - Комбінований	- Запобіжний - Перманентний - Ретроспективний - Стратегічний - Спеціальний - Обов'язковий - Ініціативний - Початковий - Погоджений	- Бухгалтерський - Управлінський та (або) операційний - Аудит фінансової звітності - Екологічний

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці

Вид аудиту	ЗА ОБ'ЄКТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ	ЗА ЗМІСТОМ І ФУНКЦІЯМИ	ЗА СПОСОБАМИ ПРОВЕДЕННЯ
Правильна літера відповіді			

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Тема 9. Документальне оформлення аудиту

План семінарського заняття:

1. Робоча документація аудиту.
2. Поняття та класифікація робочих документів аудитора.
3. Вимоги до складання робочих документів.
4. Поняття про аудиторський звіт та аудиторський висновок.
5. Види аудиторських висновків та їх зміст.

Контрольні питання:

1. Що таке робочі документи аудитора і коли вони набувають ознак робочого документу аудитора?
2. Охарактеризувати вимоги до змісту та оформлення робочих документів аудитора.
3. Організація аудиторського архів та аудиторського дос'є.
4. Навести терміни зберігання та порядок вилучення робочих документів аудитора.
5. Які підсумкові документи складаються за результатами аудиту?
6. Охарактеризувати відмінності між аудиторським звітом і аудиторським висновком.
7. Охарактеризувати структуру аудиторського звіту та аудиторського висновку.
8. Назвати види аудиторських висновків та охарактеризувати відмінності між ними.

9. Навести умови коли у аудитора виникає незгода та непевність.
10. Навести приклади фундаментальності і нефундаментальності в аудиті.
11. Назвати обставини, за яких аудитор може відмовитись від видачі висновку.

Практичне завдання 22. З нижченаведеного переліку слів обрати ті, які будуть відповідати пропущеним місцям у 5 представлених твердженнях.

Перелік пропущених слів:

- до Реєстру аудиторів і аудиторських фірм України;
- 20%;
- 30%;
- 50%;
- лише сертифікований аудитор;
- судимість за корисливі злочини;
- 3 роки;
- 5 років;
- 7 років;
- 10 років.

1. Аудиторська фірма - це організація, яка включена _____ на території України і займається виключно аудитом і наданням аудиторських послуг.

2. Загальний розмір частки засновників (учасників, акціонерів) аудиторських фірм, які не є аудиторами у статутному капіталі не може перевищувати ____%.

3. Аудиторські фірми та аудитори, які зареєстровані, як фізичні особи – підприємці, мають право на здійснення аудиторської діяльності лише після внесення _____.

4. Аудитором не може бути особа, яка має _____, а керівником аудиторської фірми може бути _____.

5. Термін чинності сертифіката не може перевищувати _____.

Практичне завдання 23. З нижченаведеного переліку слів обрати ті, які будуть відповідати пропущеним місцям у 10 представлених твердженнях.

Перелік пропущених слів:

- даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах
- результатів перевірки генеральну сукупність
- залишку рахунку до суттєвих перекручень

- розподілу на дрібніші під сукупності
- трансформація до певних умов
- аудиторів захисту своїх інтересів
- судженні відносно відповідності
- трансформація до певних умов
- складений відповідно до стандартів аудиту надання впевненості користувачам
- нормального функціонування засобів контролю викривлення
- позитивний, умовно-позитивний, негативний, відмова

1. Екстраполяція – розповсюдження _____ на всю _____ сукупність.
2. Стратифікація – процес _____ генеральної сукупності на _____
3. Компіляція - _____ бухгалтерського обліку і фінансової звітності до _____
4. Аудиторські спілки – об'єднання _____ для _____
5. Незгода – розходження у _____ фактів.
6. Види аудиторських висновків - _____ від видачі аудиторського висновку
7. Аудиторський висновок – документ, що _____ та передбачає _____
8. Аудит – перевірка _____ з метою _____
9. Помилка – відхилення від _____ або _____
10. Властивий ризик - здатність _____ на певному бухгалтерському _____

Практичне завдання 24. З нижченаведеного переліку слів обрати ті, які будуть відповідати пропущеним місцям у 10 представлених твердженнях.

Перелік пропущених слів:

- Не забезпечує
- Ризик невиявлення
- Внутрішнього
- Комп'ютерної системи
- Скоротити

- Підвищують
- Перешкоджає
- Обов'язкового
- Полегшує
- Конфіденційність
- Знижується

1. При застосуванні комп'ютерних технологій _____ вимоги до кваліфікації облікового персоналу.

2. При застосуванні комп'ютерних технологій загальний аудиторський ризик _____.

3. Автоматизація обліку забезпечує _____ інформації, _____ її втраті.

4. Проведення аудиту в умовах _____ обробки даних потребує залучення кваліфікованого експерта.

5. За умови застосування КСОД підприємством-замовником система _____ контролю може вважатися абсолютно надійною

6. Застосування автоматизованих систем обліку дозволяє _____ час на виконання однотипних облікових операцій.

7. Система електронного документообороту підприємства – замовника _____ виявлення осіб, що вчинили порушення

8. Застосування автоматизованих систем обліку підприємством-клієнтом _____ проведення аудитором процедур документальної перевірки.

9. Аудит у комп'ютерному середовищі підприємства-замовника вимагає _____ використання аудитором додаткових спеціалізованих програм.

10. Якщо аудитор не користується спеціальною аудиторською програмою, _____ становить 100%.

Крім того, поряд із кожним з утворених тверджень проставити відмітки „+” – правильне твердження чи „-” – неправильне твердження.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Тема 10. Організація роботи суб'єктів аудиторської діяльності

План семінарського заняття:

1. Сертифікація аудиторів
2. Аудиторські послуги

Практичне завдання 26. Напроти кожного з перелічених документів вказати ті, які має подати аудитор до Аудиторської палати України для продовження дії сертифікату («так» - має подавати, «ні» - не повинен подавати).

№	Документи	Відповідь (так «+» / ні «-»)
А	Копію свідоцтва про народження	
Б	Заяву про продовження дії сертифікату	
В	Ксерокопію трудової книжки	
Г	Сертифікат, строк дії якого закінчується	
Д	Витяг із Свідоцтва про щорічне обов'язкове підвищення кваліфікації за період володіння сертифікатом	
Е	Документ, що підтверджує внесення плати за подовження дії сертифікату	
Ж	Диплом кандидата економічних наук	

Практичне завдання 27. Пов'язати питання організації аудиторської діяльності з відповідними варіантами відповіді.

№	Питання	№	Відповіді
1	Аудиторська фірма	А	Обов'язкові для дотримання аудиторами, аудиторськими фірмами та суб'єктами господарювання
2	Аудиторська діяльність	Б	Здійснюється незалежними особами (аудиторами), аудиторськими фірмами, які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення
3	Здійснення аудиту	В	Юридична особа, створена відповідно до законодавства, яка здійснює виключно аудиторську діяльність
4	Проведення аудиту	Г	Підприємницька діяльність, яка включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг
5	Термін чинності сертифікату	Д	Може проводитися з ініціативи суб'єктів господарювання, а також у випадках, передбачених законодавчими актами (обов'язковий аудит)
6	Стандарти аудиту	Е	Не може перевищувати п'яти років

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Питання	1	2	3	4	5	6
Відповідь						

Практичне завдання 28. Пов'язати основні вимоги, які належить дотримуватись для досягнення мети діяльності аудиторських фірм з відповідними варіантами відповіді.

№	Вимоги	№	Відповіді
1	Достовірність	А	Висуваються вимоги до аудиторів, що можуть бути визначені клієнтами, роботодавцями та іншими зацікавленими сторонами до фахівців-аудиторів
2	Фаховість	Б	Виконання аудиторських послуг має здійснюватись у суворій відповідності з чинними нормативами і правилами аудиту, професійної етики
3	Якість послуг	В	Користувачі послугами повинні бути впевнені, що аудитори несуть повну відповідальність за свою працю
4	Відповідальність	Г	Українське суспільство відчуває потребу в користуванні достовірною інформацією
5	Довіра	Д	Користувачі послуг аудиторів мають бути впевнені в тому, що вони ніколи не порушать норм професійної етики і будуть дотримуватись їх протягом усієї практики

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Питання	1	2	3	4	5
Відповідь					

Практичне завдання 29. Напроти кожного з наведених принципів проставити відповідну відповідь щодо належності кожного з них до принципів етики аудитора («так» - є принципом етики аудитора, «ні» - даний принцип не є принципом етики аудитора).

№	Принципи аудиту	Відповідь (так «+» / ні «-»)
А	Чесність, порядність, конфіденційність	
Б	Прогнозування подій, які відбудуться після сварки з клієнтами	
В	Відповідальність, незалежність	
Г	Об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність при наданні аудиторських послуг	
Д	Підтримання платоспроможності клієнта	

№	Принципи аудиту	Відповідь (так «+» / ні «-»)
Е	Дотримання внутрішніх стандартів аудиторського підприємства	
Ж	Професійна поведінка за будь-яких умов	

Практичне завдання 30. Напроти кожного з наведених принципів проставити відповідну відповідь щодо належності кожного з них до фундаментальних принципів етики аудитора («так» - фундаментальний принцип етики аудитора, «ні» - даний принцип не є фундаментальним принципом етики аудитора).

№	Принцип	Відповідь (так «+» / ні «-»)
А	Професійні норми	
Б	Об'єктивність	
В	Вміння зіграти на ситуації	
Г	Чесність	
Д	Халатність	
Е	Вміння викрутитись з тієї чи іншої ситуації	
Ж	Неупередженість	
З	Приховувати замовника від органів ДПС	
І	Професійна поведінка	
К	Святкування із замовником Нового року	

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів складається з:

- обробки законодавчо-нормативної бази з процесуальних засад, що регламентує порядок призначення і проведення судових експертиз
- підготовки доповідей
- підготовки рефератів
- виконання практичних завдань

Самостійна робота студентів також передбачає виконання Індивідуального науково-дослідного завдання. Індивідуальне науково-дослідне завдання передбачає проведення дослідження особливостей економічної експертизи в різних країнах світу (країна визначається студентом самостійно залежно від його наукових інтересів).

Самостійна робота студентів складається з підготовки доповідей та рефератів на обрані теми та виконання 9 завдань.

Тематика рефератів та доповідей

1. Виникнення та розвиток аудиту.
2. Роль та місце аудиту у національній системі фінансово-економічного контролю.
3. Суть аудиту, його функції.
4. Предмет аудиту.
5. Об'єкти аудиту.
6. Класифікація організаційних форм аудиту.
7. Державне регулювання аудиторської діяльності.
8. Професійне регулювання аудиту.
9. Нормативне регулювання аудиторської діяльності.
10. Стандарти аудиту.
11. Інформаційне забезпечення аудиту.
12. Поняття аудиторської діяльності
13. Аудиторські послуги
14. Аудиторський супровід, як ефективна форма співпраці
15. Організація праці в аудиторській діяльності
16. Поняття аудиторського ризику.
17. Види аудиторських ризиків.
18. Внутрішні та зовнішні ризики в аудиті.
19. Оцінка системи внутрішнього контролю підприємства.

20. Підходи до оцінки аудиторського ризику.
21. Поняття суттєвості в аудиті та її оцінка.
22. Організаційні етапи аудиту.
23. Принципи планування аудиторських перевірок.
24. Види планових документів аудиту.
25. Стадії аудиту.
26. Інформаційне забезпечення аудиту та вимоги до нього.
27. Поняття про аудиторські докази.
28. Джерела аудиторських доказів.
29. Робоча документація аудиту.
30. Поняття та класифікація робочих документів аудитора.
31. Вимоги до складання робочих документів.
32. Поняття про аудиторський звіт та аудиторський висновок.
33. Види аудиторських висновків та їх зміст.
34. Підсумковий контроль в аудиті.
35. Контроль виконання рекомендацій і пропозицій аудитора.
36. Сутність внутрішнього аудиту.
37. Об'єкти і суб'єкти внутрішнього аудиту.
38. Методичні прийоми внутрішнього аудиту.
39. Аналіз та оцінка матеріалів внутрішнього аудиту.
40. Контроль виконання рекомендацій і пропозицій внутрішнього аудитора.

Завдання № 1. Напроти кожного з перелічених блоків основних етапів розвитку аудиту в Україні проставити відповідну відповідь («так» - правильна відповідь, «ні» - неправильна відповідь).

№	Етапи розвитку аудиту в Україні	Відповідь (так «+» / ні «-»)
А	I-й – 1983-1990 рр. – створення перших аудиторських структур; II-й – 1991-1999 рр. – прийняття національних стандартів у якості міжнародних стандартів аудиту та етики; III-й – 2000 р. - дотепер – посилення монопольного становища представників провідних іноземних аудиторських послуг в Україні	
Б	I-й – 1993-1998 рр. – створення перших аудиторських структур і формування нормативно-правової бази аудиту в Україні; II-й – 1999-2002 рр. – посилення впливу представництв провідних іноземних аудиторських фірм в Україні; III-й – 2003 р. - дотепер – прийняття міжнародних стандартів аудиту	

№	Етапи розвитку аудиту в Україні	Відповідь (так «+» / ні «-»)
	та етики Міжнародної федерації бухгалтерів в якості Національних стандартів аудиту	
В	I-й – 1992-1996 рр. – примусове запровадження аудиту в Україні; II-й – 1997-2004 рр. – створення перших аудиторських структур; III-й – 2005 р. - дотепер – прийняття міжнародних стандартів аудиту та етики.	

Максимальна кількість балів – 1,5 бали, тобто за кожен правильну відповідь 0,5 бали.

Завдання № 2. Пов'язати основні функції аудиторських фірм з відповідними варіантами відповіді.

№	Функції	№	Відповіді
1	Правова	А	Видання методичної та довідкової літератури з питань аудиторської діяльності
2	Інформаційна	Б	Проведення консультацій з питань організації роботи підприємства обліку, заповнення звітності
3	Організаційна	В	Прогнозне планування основної та допоміжної діяльності підприємства на основі згоди із замовленням
4	Консультаційна	Г	Оцінка і аудит достовірності обліку і звітності та відповідність чинному законодавству внутрішньо-зовнішніх операцій
5	Методична	Д	Експертиза фінансового-господарської діяльності та стану на підприємстві

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Питання	1	2	3	4	5
Відповідь					

Максимальна кількість балів – 2,5, тобто за кожен правильну відповідь 0,5 бали.

Завдання № 3. Проставити стрілочки, які будуть визначити, що є правами аудиторів і аудиторських фірм, а що є обов'язками.

Права аудиторів і аудиторських фірм	В аудиторській діяльності дотримуватися вимог Закону України «Про аудиторську діяльність» та інших нормативно-правових актів, стандартів аудиту, принципів незалежності аудитора та відповідних рішень АПУ
	Повідомляти власників, уповноважених ними осіб, замовників про виявлені під час проведення аудиту недоліки ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності
	Належним чином проводити аудит та надавати інші аудиторські послуги
	Зберігати в таємниці інформацію, отриману при проведенні аудиту та виконанні інших аудиторських послуг, не розголошувати відомості, що становлять предмет комерційної таємниці, і не використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб
	Самостійно визначати форми і методи проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг на підставі чинного законодавства, стандартів аудиту та умов договору із замовником
Обов'язки аудиторів і аудиторських фірм	Відповідати перед замовником за порушення умов договору відповідно до умов договору за законом
	Обмежувати свою діяльність наданням аудиторських послуг та іншими видами робіт, які мають безпосереднє відношення до надання аудиторських послуг, у формі консультацій, перевірок або експертиз
	Отримувати необхідні документи, які мають відношення до предмета перевірки і знаходяться як у замовника, так і у третіх осіб
	Своєчасно подавати до АПУ звіт про свою аудиторську діяльність

Максимальна кількість балів – 3.

Критерії оцінки: Студент може отримати 7 балів лише у випадку правильного вирішення всіх 3 завдань та відповіді на поставлені питання.

Завдання № 4. Пов'язати види ризиків і відповідні правильні їх характеристики.

№	Вид ризику	№	Характеристика, зміст
1	Ризик контролю	А	Здатність залишку на певному бухгалтерському рахунку або за певною категорією операцій до суттєвих перекручень, або здатність до перекручень за цими показниками у комплексі з перекрученнями на інших рахунках чи за операціями з припущенням, що до них не застосовуватимуться заходи внутрішнього контролю підприємства
2	Властивий ризик	Б	Аудиторські процедури не завжди можуть виявити помилки за залишками на певному рахунку і за певною операцією
3	Ризик невиявлення викривлень	В	Ризик від неефективності внутрішнього контролю

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Види ризику	1	2	3
Характеристика			

Максимальна кількість балів – 1,5 бали, тобто за кожен правильну відповідь 0,5 бали.

Завдання № 5. Проставити стрілочки, які будуть визначити, які дії повинен здійснити аудитор на кожній з наведених стадій аудиту.

Дослідницька

- Вивчення особливостей підприємства
- Вивчення перспектив розвитку підприємства
- Ознайомлення з обліково-аналітичним і контрольним процесом на підприємстві
- Оцінка ступеня ризику
- Розробка попереднього плану і програми аудиту, визначення обсягів робіт, конкретних виконавців

Підготовчо-узгоджувальна

Зводиться до того, що проводиться аудит та готується підсумкова аудиторська документація

Основна

Обговорюється додаткова документація, що передається замовнику, передається аудиторський висновок, підписується акт приймання-передачі

Завершальна

- Узгодження із замовником плану перевірки, обсягу робіт, термінів її проведення, форми подання результатів аудиту
- Узгодженні рівня відповідальності аудиторського підприємства і замовника, визначення вартості аудиторських послуг
- Закріпленні досягнутих домовленостей між аудиторською фірмою і замовником через підписання необхідних документів
- Підготовці необхідної нормативно-правової бази для перевірки

Максимальна кількість балів – 2.

Завдання № 6. Пов'язати основні функції аудиторських фірм з відповідними варіантами відповіді.

№	Функції	№	Відповіді
1	Правова	А	Видання методичної та довідкової літератури з питань аудиторської діяльності
2	Інформаційна	Б	Проведення консультацій з питань організації роботи підприємства обліку, заповнення звітності
3	Організаційна	В	Прогнозне планування основної та допоміжної діяльності підприємства на основі згоди із замовленням
4	Консультаційна	Г	Оцінка і аудит достовірності обліку і звітності та відповідність чинному законодавству внутрішньо-зовнішніх операцій
5	Методична	Д	Експертиза фінансового-господарської діяльності та стану на підприємстві

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Питання	1	2	3	4	5
Відповідь					

Максимальна кількість балів – 2,5 бали, тобто за кожну правильну відповідь 0,5 бали.

Завдання № 7. Пов'язати висловлювання (фрази), які наведено з відповідними видами аудиторських висновків.

№	Види висновків	№	Висловлювання
1	Позитивний	А	«Не задовольняє вимоги», «Не відповідає», «Суперечить», «Перекручує дійсний стан», «Не дає справжнього уявлення»
2	Умовно-позитивний	Б	«У зв'язку з неможливістю перевірки фактів», «Істотно впливають на дійсний стан», «У зв'язку з відсутністю аудиторських доказів»
3	Негативний	В	«Операції проведені з порушенням», «Мають обмежений вплив», «Підтверджуємо, за винятком невідповідностей»
4	Відмова від надання висновку	Г	«Інформація дає дійсне уявлення», «Відповідає законодавчим і нормативним вимогам», «Достовірно і повно дає інформацію»

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Вид аудиторських висновків	1	2	3	4
Висловлювання				

Максимальна кількість балів – 2 бали, тобто за кожну правильну відповідь 0,5 бали.

Критерії оцінки: Студент може отримати 8 балів лише у випадку правильного вирішення всіх 5 завдань та відповіді на поставлені питання.

Завдання № 8. До кожного питання з внутрішнього аудиту вибрати лише правильні відповіді з представлених варіантів.

№	Питання	Відповіді
1	Внутрішній аудит є функцією	а) Управління б) Планування в) Екологічного контролю г) Фінансового контролю д) Внутрішньогосподарського контролю
2	Об'єктами внутрішнього аудиту є	а) Проведення інвентаризації б) Прийняття управлінських рішень в) Активи, зобов'язання, капітал
3	До принципів внутрішнього аудиту відносяться	а) Оцінка аудиторського ризику б) Незалежність в) Відповідальність перед третіми особами г) Об'єктивність
4	Централізована форма організації внутрішнього аудиту передбачає	а) Внутрішні аудитори підпорядковуються головному бухгалтеру б) Внутрішні аудитори підпорядковуються керівнику в) Внутрішні аудитори підпорядковуються керівнику служби внутрішнього аудиту
5	До принципів організації апарату внутрішнього аудиту належать	а) Конфіденційність б) Професіоналізм в) Спеціалізація г) Об'єктивність
6	До початкової стадії внутрішнього аудиту відносять такі етапи	а) Укладання договору на аудиторську перевірку б) Складання плану в) Проведення тестування г) Документальна перевірка д) Аналіз і оцінка збірних аудиторських доказів
7	До об'єктів аудиту фінансових стратегій відносять	а) Активи і зобов'язання б) Власний капітал в) Фінансові ресурси та їх джерела г) Основні засоби і нематеріальні активи д) Заборгованість по заробітній платі

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці:

Питання	1	2	3	4	5	6	7
Відповіді							

Максимальна кількість балів – 3,5 бали, тобто за кожну правильну відповідь 0,5

бали

Завдання № 9. На основі інформації, що наведена нижче вказати які елементи і ознаки притаманні внутрішньому аудиту, а які зовнішньому

Елементи	А	Б
Масштаб перевірки	Взаємозалежні функції з системою управління	Визначається видом аудиту та законодавчими актами, що регулюють його проведення
Об'єкт аудиту	Визначається керівництвом. Мета — забезпечення збереження активів, недопущення збитків та підвищення ефективності діяльності підприємства	Визначається статусом підприємства. Домінує аудит фінансової звітності і бухгалтерського балансу. В деяких країнах розвивається аудит господарської діяльності
Кваліфікація	Визначається на погляд управляючих структур. Визначається меншим ступенем незалежності і нижчим професійним рівнем внутрішнього аудитора	Чітко визначена законодавством. Аудит визначається більш високим ступенем незалежності і високим професійним рівнем аудитора
Методи, які використовуються	Мають багато спільного. Їх розрізняє лише обсяг і точність перевірок	
Мета	Визначається керівництвом	Впливає з законодавства, а також рішення суду, зовнішніх потреб
Звітність	Звітність перед керівництвом	Звітність перед замовником

Отримані результати представити у вигляді нижченаведеної таблиці

Вид аудиту	ВНУТРІШНІЙ	ЗОВНІШНІЙ
Правильна літера відповіді		

Максимальна кількість балів – 2,5 бали.

Критерії оцінки: Студент може отримати 6 балів лише у випадку правильного вирішення всіх 2 завдань та відповіді на поставлені питання.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

Поточний контроль знань студентів відбувається 3 рази на семестр шляхом оцінки знань за допомогою тестів. Максимальна кількість отриманих балів на кожному з трьох модульних контролів дорівнює 10. За правильну відповідь на кожне з тестових питань студент отримує 1 бал.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий контроль знань студентів проводиться у вигляді екзамену. Студенту на екзамені пропонується надати відповідь на 60 тестових питань (за кожну правильну відповідь на одне питання студент отримує 1 бал) та 20 практичних тестових питань (за кожну правильну відповідь на одне питання студент отримує 2 бала), що в сумі становить 100 балів за умови правильної відповіді на всі питання екзаменаційного білету.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою ECTS з подальшою трансформацією у п'ятибальну шкалу:

0 - 60 – «незадовільно»;

61 – 75 – «задовільно»;

76 – 90 – «добре»;

91 – 100 – «відмінно».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аудит: підручник [О.А. Петрик, В.О. Зотов, Б.В. Кудрицький та ін.] / за заг. ред. проф. О.А. Петрик. – Київ: КНЕУ, 2015. – 498 с.
2. Аудит Монтгомери / Ф.Л. Дефлиз, Г.Р. Дженик, В.М. О'Рейлли, М.Б. Хирш; пер с англ.; под ред. Я.В. Соколова. – М.: Аудит: ЮНИТИ, 1997. – 542 с.
3. Аудит. (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту). / За ред. проф. Немченко В.В., Редько О.Ю., Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 540 с.
4. Аудит: підручник / Г.М. Давидов, І.Г. Давидов, Ю.Г. Давидов та ін.; за ред. Г.М. Давидова, М.В. Кужельного. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2009. – 495 с.
5. Адамс Роджер. Основы аудита: Пер. с англ. Ю. А. Ариенко й др. – М.: «ЮНИТИ», 2005. — 398 с.
6. Арнс А., Лоббек Дж. Аудит / Пер. с англ.; под ред. Я.В.Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1995
7. Бутинець Ф.Ф. Аудит / Підручник. – Житомир: ПП "Рута", 2002. – 672 с
8. Ватуля І.Д. Аудит: практикум / І.Д. Ватуля, Н.А. Канцедал, О.Г. Пономаренко; Мін-во освіти і науки України, Полтавська держ. аграрна академія. – К.: ЦУЛ, 2007. – 304 с.
9. Верига Ю.А. Бухгалтерський облік і аудит. Термінологічний українсько-російсько-англійський словник / Ю.А.Верига, В.Л.Іщенко, Т.В.Гладких та ін. – К.: „Центр учбової літератури”, 2012. – 292 с.
10. Виноградова М.О. Аудит: навч.-метод. посіб. В 2-х ч. / М.О. Виноградова. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – Ч. I. – 272 с. – Ч. II. – 177 с.
11. Головач В. Міжнародні стандарти аудиту, вимоги законодавства та реалії сьогодення стосовно виконання аудитором завдань з надання впевненості// Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 7. – С. 42-47
12. Головач В. Проблемні питання суспільного нагляду та контролю за аудиторською діяльністю// Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 3. – С. 54-57
13. Гончарук Я.А. Аудит: навчальний посібник / Я.А. Гончарук, В.С. Рудницький. – 3-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 443 с.
14. Давидов Г.М. Аудит: Підручник. – К.: Знання, 2004. – 511 с. – (Вища освіта ХХІ століття)

15. Давидов Г.М. Сучасні тенденції регулювання аудиторської діяльності в європейському співтоваристві / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова // Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна. – 2014. – № 44. – с. 136-143
16. Давидов Г.М. Тристоронні відносини як складова сучасної концепції аудиту / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова // Бухгалтерський облік, контроль і аналіз у сучасній економічній науці та практиці: зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., 3-4 квітня 2014 р.: присвяч. 70-річчю каф. обліку підприємницької діяльності / [редкол.: В.І. Єфіменко та ін.]; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". – Київ: КНЕУ, 2014. – С. 307-310
17. Дмитренко І.М. Аудит (за міжнародними стандартами): Навч. посіб. / І.М. Дмитренко. – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 398 с.
18. Дмитренко І.М. Внутрішній аудит в корпораціях: системний підхід до організації: [монографія] / І.М. Дмитренко, М.Е. Шухман; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. – 267с
19. Дорош Н.І. Аудит: теорія і практика: навчальний посібник / Н.І. Дорош. – К.: Знання, 2006. – 495 с.
20. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. № 324 (зі змінами та доповненнями)
21. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями)
22. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2003. – 349
23. Івахненко С.В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології/ С.В. Івахненко. – К. : Знання, 2005. – 286 с.
24. Кодекс етики професійних бухгалтерів 2009 Міжнародної федерації бухгалтерів/ Перекл. з англ. мови за ред. С.Я.Зубілевич./ К.: ФПБАУ, 2010. – 124 с.
25. Кодекс етики працівника підрозділу внутрішнього аудиту // Затв. Наказом Міністерства фінансів України від 29.09.2011 р. № 1217 (із змінами і доповненнями)
26. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту: Навчальний посібник / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – К.: Каравела, 2009. – 544 с.;
27. Макаренко А.П., Касьяненко А.В. Методика аудиту виробничих витрат// Держава та регіони. - 2012. - № 1. - с. 138-142
28. Малишкін О. Методологічні аспекти сучасного аудиту податків// Бухгалтерський облік і аудит. - 2013. - № 1. - с. 46-54

29. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: вид. 2006 року / пер. з англ. мови О.В. Селезньов, О.А. Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Шарашидзе [та ін.]. – К. : ТОВ “ІАМЦ АУ “СТАТУС”, 2006. – 1152 с.
30. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року (Частина 1) / видана Міжнародною федерацією бухгалтерів (IFAC). – 841 с.
31. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року (Частина 2) / видана Міжнародною федерацією бухгалтерів (IFAC). – 409 с.
32. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частини 1 та 2. видання 2013: Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, Volume I and II, 2012 Edition. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2012_2.pdf;
33. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частини 1 та 2. видання 2013: Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, Volume I and II 2013, Edition. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2013_2.pdf
34. Наливайко Г.В. Аудит персоналу: навчально-методичний комплекс / Ун-т менеджменту освіти. – К.: 2010. – 24 с.
35. Немченко В.В. Практичний курс внутрішнього аудиту: підручник / В.В. Немченко, В.П. Хомутенко, А.В. Хомутенко; Одеська нац. академія харчових технологій, Одеський держ. економ. ун-т. – К.: ЦУЛ, 2008. – 240 с.
36. Огійчук М.Ф. Аудит: організація і методика: навч. посібник/ М.Ф. Огійчук, І.Т. Новіков, І.І. Рагуліна. – К.: Алерта, 2010. – 584 с.
37. Основи аудиту: навч. посіб./ С.І. Дерев'янко, С.О. Олійник, Н.П. Кузик та ін. – К.: ЦУЛ, 2008. – 328 с.
38. Офіційний сайт Аудиторської палати України – www.apu.com.ua
39. Пантелеєв В.П. Аудит: навч. посібник / В.П. Пантелеєв. – 2008. – К.: "Видавничий дім "Професіонал", 2008. – 400 с.
40. Петрик О.А., Савченко В.Я., Свідерський Д.Є. Організація та методика аудиту підприємницької діяльності: Навч. посіб. / За заг.ред. О.А.Петрик. – К.: КНЕУ, 2008. – 472 с.

41. Петрик О. А., Фенченко М. Т. Аудит у зарубіжних країнах: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / За заг. ред. О. А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2002. – 168 с.
42. Пилипенко І.І., Редько О.Ю. Стандарти аудиту та етики / Навч. посіб. - К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2007. – 277 с.
43. Пожарицька І. Проблемні аспекти формування аудиторського висновку // Бухгалтерський облік і аудит. - 2013. - № 3. - с. 49-56
44. Пугаченко О.Б. Організаційні засади аудиту операцій з немонетарними оборотними активами [Електронний ресурс] // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. - № 2 (18). – С. 135-141 (0,7 др.арк.). Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n2.html>
45. Пугаченко О.Б. Послуги, які можуть надавати суб'єкти аудиторської діяльності України в частині завдань з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової звітності / Стан та перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, м.Чернівці, 26-27 листопада 2015 р. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. – С. 242-243
46. Пугаченко О.Б. Зміст Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг у частині завдань з надання впевненості, що не є аудитами чи оглядами історичної фінансової інформації / Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : І Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 11 грудня 2015 р.) : тези доповідей. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – С. 173-174
47. Пшенична А.Ж. Аудит: Навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. – К: Центр учбової літератури, 2011. – 315с.
48. Про Перелік послуг, які можуть надавати аудитори (аудиторські фірми) [Електронний ресурс] : рішення Аудиторської палати України [від 22.12.2011 р., № 244/14]. – Режим доступу : <http://www.apu.com.ua/rishennya-apu/9-2011>
49. Про внесення змін до Переліку послуг, які можуть надавати аудитори (аудиторські фірми) [Електронний ресурс] : рішення Аудиторської палати України [від 19.12.2013 р. № 286/9]. – Режим доступу : <http://www.apu.com.ua/rishennya-apu/505-2013>
50. Рядська В.В., Петраков Я.В. Аудит: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей. – К.: ЦНЛ, 2008. – 416 с.
51. Савченко В.Я. Аудит: навчальний посібник / В.Я. Савченко; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2005. – 322 с.

52. Сопко В.В., Шило В.П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., Брадул О.М. Організація і методика проведення аудиту: Навч. посіб. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 576 с.
53. Стандарти внутрішнього аудиту // Затв. Наказом Міністерства фінансів України від 04.10.2011 р. № 1247 (із змінами і доповненнями)
54. Сурніна К. Методика аналітичних процедур при аудиті фінансової звітності (на прикладі хлібопекарних підприємств України)// Бухгалтерський облік і аудит. - 2012. - № 5. - с. 41-48
55. Ус Р.Л. Аудит інформаційних технологій - новий вид аудиту організацій// Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 1. - с. 81-86
56. Ус Р.Л. Узагальнена класифікація видів аудиту інформаційних технологій// Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 2. -с. 143-148
57. Усач Б.Ф. Організація і методика аудиту: підручник / Б.Ф. Усач, З.О. Душко, Н.М. Колос. – К.: Знання, 2006. – 295 с.
58. Череп А.В. Моделі та методи прийняття рішень в аналізі і аудиті: навч. посібник/ А.В. Череп, Н.М. Шмиголь, О.М. Бутник. – К.: Кондор, 2011. – 328 с.
59. Шалімова Н.С. Соціально-економічні аспекти аудиту: теорія і практика: Монографія / Н.С. Шалімова. – Кіровоград: ТОВ «ІмексЛТД», 2012. – 672 с.
60. Шалімова Н.С. Причини виникнення та фундаментальні принципи аудиту з позицій моделі людини та проблеми конфлікту інтересів / Н. С. Шалімова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, вип. 21. – Кіровоград: КНТУ, 2012. – С. 272-282
61. Шалімова Н.С. Результат аудиту та його користувачі / Н.С. Шалімова // Проблеми економіки / Національна академія наук України, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку. – 2014. – № 1. – С. 265-271
62. Шалімова Н.С. Подання підсумкової інформації управлінському персоналу за результатами аудиту фінансової звітності / Н.С. Шалімова // Наука й економіка / Хмельницький економічний університет. – 2014. – № 1. – С. 67-74

Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації з вивчення курсу «Аудит» для бакалаврів спеціальності 6.030509 «Облік і аудит» всіх форм навчання / Укл.: О.Б. Пугаченко – Кропивницький: ЦНТУ, 2017. – 88 с.

2. Методичні вказівки з вивчення курсу «Аудит» для студентів денної форми навчання напряму 6.030508 «Фінанси і кредит» (спеціалізація «Оподаткування»). – Кіровоград: КНТУ, 2009. – 60 с.;
3. Методичні вказівки з вивчення курсу «Аудит» для студентів денної форми навчання напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент» – Кіровоград: КНТУ, 2012. – 44 с.;
4. Лекційний матеріал;
5. Методичне забезпечення з підготовки до практичних занять;
6. Методичне забезпечення з підготовки самостійної роботи студентів;
7. Перелік питань для складання поточних і підсумкового контролів та орієнтовний приклад тестових завдань для складання контролів протягом семестру та за підсумковими результатами.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної ради України – Режим доступу:
<http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Аудиторської палати України – Режим доступу:
<http://www.apu.com.ua/>
3. Офіційний сайт Державної податкової служби України – Режим доступу:
<http://sts.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України – Режим доступу:
<http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Уповноважений представник АПУ у Кіровоградській області – Режим доступу: e-mail: shapoval.nina1@gmail.com